

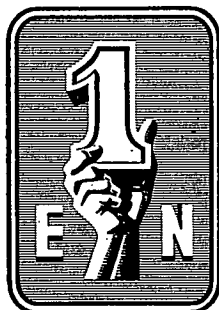
Economisch - Statistische Berichten

47e JAARGANG - 7 MAART 1962 - No. 2327

Adviezen
bij de keuze
van
beleggingen
en het sluiten
van alle
verzekeringen

R. MEES & ZONEN

ROTTERDAM

EERSTE NEDERLANDSCHE

PENSIOENREGELINGEN

**RISICO-HERVERZEKERING
VAN PENSIOENFONDSEN**

BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN
JOHAN DE WITTLAAN 50 'S-GRAVENHAGE
POSTADRES: POSTBUS 5 TEL. (070) 514351

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON (010) 11.19.80 *

MAURITSWEG 23
ROTTERDAM-2

WIJNEN UIT ALLE
WIJNPRODUCERENDE LANDEN

BINNEN- EN BUITENLANDS
GEDISTILLEERD

ACCIJNSVRIJE LEVERANTIES
VAN SPIRITUALIËN UIT
ONS ENTREPOT VOOR:

*Uw buitenlandse
relaties of voor Uw
privé- of zakenreizen
naar het buitenland*

Wijnhandel GALL & GALL

Stadhuisplein 25 (naast Corso) Tel. 11 39 54
ROTTERDAM

Met Wijnhandel GALL & GALL

bent U thuis beter uit

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van de

Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 5 29 39. Administratie: (010)
3 80 40. Giro 8408.*

Privé-adres redacteur-secretaris: *Drs. A. de Wit, Sleedoorn-
laan 17, Rotterdam-12, tel. (010) 18 36 32.*

Bankiers: *R. Mees en Zonen, Rotterdam, Banque de Com-
merce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening
260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar (België en Luxemburg B.fr. 400).
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts
worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.*

Losse exemplaren van dit nummer 75 ct.

Advertenties: *Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010)
6 93 00, toestel 1 of 3.*

Advertentie-tarief *f. 0,36 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,72 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.*

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers;
J. Tinbergen; J. R. Zuidema. Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens
de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vierick.

De U.S.S.R. en de V.S. - hun toekomstige groei

Nadat in de twee voorgaande artikeltjes zeer in het kort iets is gezegd over de economische groei van de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten in het verleden en over de huidige relatieve positie van deze landen, zullen tenslotte enkele opmerkingen worden gemaakt over de mogelijke toekomstige ontwikkeling van de twee economieën. Het zal zonder meer duidelijk zijn dat de mate van onzekerheid van de hier gegeven „voorspellingen” bijzonder groot is; het spreekt eveneens vanzelf dat geen rekening kan worden gehouden met eventuele calamiteiten, van welke aard dan ook.

In de Verenigde Staten heerst een zeker optimisme ten aanzien van de mogelijkheid om het huidige groeipercentage op te voeren. Bedroeg het gemiddelde jaarlijkse percentage voor het afgelopen decennium nog 3,4, de National Planning Association rekent voor de periode tot 1970 op een groeitempo van 3,6-4,4 pCt. per jaar, en J.W. Knowles komt in een studie voor het Joint Economic Committee zelfs tot 4,2-5,2 pCt. per jaar voor de periode tot 1975. In zijn economisch rapport aan het Congres van januari van dit jaar wekt President Kennedy de Amerikaanse natie op tot een inspanning welke moet resulteren in een toekomstige groei van 4-4,5 pCt.

Met betrekking tot de toekomstige Russische ontwikkeling valt op te merken dat conservatieve schattingen van Westerse zijde een groei van 6 pCt. voorzien. De doelstelling van het lopende zevenjarenplan (tot 1965) is een jaarlijkse groei van ruim 7 pCt.; volgens officiële verklaringen zijn de realisaties gedurende de eerste drie jaren van deze planperiode aanzienlijk hoger geweest dan de doelstelling, zodat een groei van het nationaal inkomen (in dit geval volgens Russische maatstaven gemeten) van ongeveer 9 pCt. werd bereikt. Het nieuwe partijprogramma van de Communistische Partij in de U.S.S.R. dat vorig

jaar werd gepubliceerd impliceert een jaarlijkse groei van 7,2 pCt. tot 1980, met een procentueel snellere groei in de eerste (huidige) tienjaarsperiode dan in de tweede.

Het hier bedoelde programma stelt tevens, dat rond 1970 de produktie per hoofd in de U.S.S.R. groter zal zijn dan in de Verenigde Staten. Zoals onderstaande tabel laat zien, is het op grond van de beschikbare cijfers onmogelijk deze stelling au serieux te nemen. Zelfs in het

voor de Russen zeer gunstige geval van een groei in de U.S.S.R. van 8 pCt. (hetgeen zeker niet onmogelijk moet worden geacht) en een Amerikaanse groei van slechts 3 pCt. per jaar, zal in het jaar 1970 de totale Russische produktie blijkens de tabel niet meer dan 80 pCt. van de Amerikaanse bedragen. Aangezien de bevolking van de U.S.S.R. voor 1970 wordt geschat op 125 pCt. van die van de V.S. zou met dit cijfer corresponderen een Russische produktie per hoofd van 64 pCt. van de Amerikaanse.

De schrijver van deze regels is geneigd een voor de Russen iets minder gunstige ontwikkeling te voorspellen.

Voor de jaren zestig lijkt een Amerikaanse groei van rond 4 pCt. (of iets hoger) per jaar het meest waarschijnlijk: Het Russische groeipercentage zou inderdaad de 8 dicht kunnen naderen; een groei van 7,5 pCt. per jaar lijkt een realistische schatting. Op langere termijn zijn de vooruitzichten vanzelfsprekend nog minder zeker; een geleidelijke vermindering van het groeipercentage van de U.S.S.R. ligt in de lijn der verwachtingen. Indien bovengenoemde percentages zouden gelden voor de periode tot 1980, zou de Russische produktie in dat jaar rond 95 pCt. van de Amerikaanse belopen; de produktie per hoofd zou in dit geval in de U.S.S.R. circa drie-vierde bedragen van de produktie per hoofd in de Verenigde Staten.

Papendrecht.

H. LINNEMANN.

Het toekomstige bruto nationaal produkt van de U.S.S.R. als percentage van het toekomstige bruto nationaal produkt van de Ver. Staten, voor verschillende jaarlijkse groei-percentages

Groei U.S.S.R.	Groei V.S.	Groei V.S.		
		3 pCt.	4 pCt.	5 pCt.
6 pCt.	1965	56	53	50
	1970	65	59	53
	1975	75	64	55
	1980	87	71	58
7 pCt.	1965	60	56	53
	1970	72	65	58
	1975	87	75	64
	1980	106	86	71
8 pCt.	1965	63	60	56
	1970	80	72	65
	1975	101	87	75
	1980	129	105	86

Gebaseerd op de verhouding in 1959: bruto nationaal produkt U.S.S.R. = 47,5 pCt. van het bruto nationaal produkt Ver. Staten.

INHOUD

De U.S.S.R. en de V.S. — hun toekomstige groei, door Drs. H. Linnemann	Blz. 215	Surinaamse kanttekeningen, door G. C. A. Mulder, B. Sc., Ps. D.	Blz. 226
Hulp aan arme landen (I), door Prof. Dr. W. Brand	216	Boekbespreking:	
Europees mededingingsbeleid in wording (II), door Drs. Th. A. G. M. van Leek	219	Dr. F. J. W. van Vroenhoven: Samenwerking in het midden- en kleinbedrijf, bespr. door Prof. Dr. F. L. van Muiswinkel	228
Interventie op de valuta-termijnmarkt, door Dr. M. P. Gans	222	Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. C. D. Jongman ..	229
Statistiek van de deelnemingsvrijstelling in de ven- nootschapsbelasting, door Dr. J. H. Christiaanse ..	224		

Dit artikel beoogt een opwekking te zijn tot een hernieuwd doordenken van de ontwikkelingsproblematiek. Bij de begripsbepaling van hulpverlening wordt de grote waarde van het beginsel „aid through trade” aangetoond. Schrijver bepleit stabilisering van de grondstoffenprijzen en grotere afname van grondstoffen uit de arme landen. Desondanks zullen deze landen genoodzaakt zijn in toenemende mate fabrieken te exporteren. Meer dan door internationale handel lijkt evenwel steun in enge zin de economische groei van de arme landen te kunnen bevorderen. Kritische opmerkingen over de bestaande steun betreffen o.a. een gewenste doelmatiger samenhang tussen infrastructuurprojecten met direct produktieve investeringen. Van centraal belang is uitbreiding van de sectoren van landbouw en industrie. T.a.v. de landbouw wordt o.a. het zenden van nationale teams van landbouwkundigen uit de industrielanden met tropische ervaring aanbevolen. Voor de industrialisatie worden o.a. „joint ventures” tussen overheden van arme landen met buitenlandse ondernemers door schrijver met instemming begroet.

Hulp aan arme landen

(I)

Het doel van internationale hulpverlening is het ontwikkelingsproces in de economisch achtergebleven landen te bevorderen in het licht van de aldaar heersende armoede. In theorie zou de steun op zodanige wijze gegeven dienen te worden, dat hierdoor een maximum bijdrage tot de economische groei wordt geleverd. Hulp zou nog niet zozeer tot een maximale vergroting van het inkomen behoeven te leiden, maar wel zulke krachten behoren te wekken, dat een maximale inspanning voor toekomstige groei wordt opgeroepen. Anders gezegd, steun zou vooral moeten worden gericht op die projecten welke de opheffing van zekere knelpunten in de ontwikkeling beloven of een hoge marginale spaargraad in een volgende fase verzekeren. Helaas is het echter zo, dat deze ideale maatstaven moeilijk in kwantitatief hanteerbare criteria kunnen worden omgezet, terwijl evenmin thans het historisch gegroeide hulppatroon aan de arme landen aan de hand van deze stringente doelstellingen kan worden beoordeeld. Integendeel, de voortdurende herbezinning op aard en vorm van de internationale steun wijst erop dat de produktiviteitsverhoging in de onderontwikkelde landen beneden de verwachtingen blijft en naarstig wordt gezocht naar nieuwe instrumenten om de hulp derhalve meer effectief te maken.

Alvorens hierop verder in te gaan, is het dienstig ons af te vragen wat het concept hulp inhoudt. Sommigen willen onder hulp slechts overdracht-om-niet verstaan, waarbij dan alle handels- en krediettransacties niet bij de steunverlening zouden mogen worden opgeteld. Voor bepaalde doeleinden zijn dergelijke onderscheidingen wellicht van belang, maar indien men hulp in ruime zin als middel opvat om het groeiproces in de arme landen te versnellen, is het onbelangrijk hoe en door wie steun wordt verleend. In dit verband is het nuttig erop te wijzen, dat de export als bron van deviezeninkomsten voor de minder ontwikkelde landen kwantitatief van veel meer belang is dan de omvang van de verstrekte steun. In de laatste jaren bedroeg de uitvoer der arme landen ongeveer \$ 25-30 mrd., terwijl de verleende hulp van \$ 5 tot \$ 7 mrd. liep.

Dit houdt m.i. in, ervan uitgaande dat buitenlandse

betaalmiddelen verkregen door uitvoer in beginsel niet inferieur zijn aan dergelijke middelen ontvangen als giften of leningen, dat het zoeken naar mogelijkheden om de afzet voor de exportprodukten der arme landen te vergroten, van groot belang blijft. Het argument „aid through trade”, dat gelukkig een vroegere slagzin „trade not aid” heeft verdrongen, heeft voorlopig niets aan waarde ingeboet. Hierbij zijn ten minste twee aspecten te onderscheiden. Ten eerste is er het vraagstuk van het volume van de afzet en ten tweede dat van het prijsverloop voor de produkten, die gemeenlijk door de arme landen worden geëxporteerd.

Ten aanzien van *het afzetvolume* is het bekend, dat de grondstoffenuitvoer van de minder ontwikkelde landen, vooral als de olie-exporten buiten beschouwing worden gelaten, niet evenredig toenemen met de groei van de produktie van hun voornaamste afnemers: de industrielanden. Deze tendentie tot de relatieve daling van het aandeel der grondstoffenexport van de arme landen in de wereldhandel wordt gewoonlijk in verband gebracht met de structuurveranderingen, die zich in de industrielanden hebben voorgedaan en nog voordoen, n.l. a) de relatief sterke groei van bedrijfstakken, die minder grondstoffen behoeven en de relatieve stagnatie van bedrijfstakken, die veel grondstoffen absorberen, b) de toenemende efficiency in het gebruik van grondstoffen, mede als gevolg waarvan per eenheid grondstof meerwaardige artikelen worden geproduceerd en c) de opkomst van synthetische produkten ter vervanging van natuurlijke grondstoffen.

Sommige auteurs hebben de genoemde tendentie ook toegeschreven aan de protectie verleend aan de primaire sector in de industrielanden, aan de excessieve accijnzen geheven op een aantal tropische produkten en aan de afneming van de grondstoffenexport van een groep semi-industrialiseerde landen, die de hoger ontwikkelde landen ten dele dwong tot overgang op vervangingsmaterialen. Hoewel het gewicht van de diverse factoren, die tot de wijzigingen in het patroon van de wereldhandel hebben geleid, niet precies vaststaat, lijkt er geen twijfel dat vanwege de industrielanden bepaalde maatregelen kunnen worden genomen om de afzet van grondstoffen afkom-

stig uit de minder ontwikkelde landen te vergroten ¹⁾.

Anderzijds moet men zich m.i. niet al te zeer illusies maken omtrent het effect van zulke maatregelen: de inkomenselasticiteit van de vraag naar vele grondstoffen in de industrielanden zal ongetwijfeld in de nabije toekomst niet bijster hoog zijn. Hieruit volgt dat waarschijnlijk de groeigrad van de buitenlandse vraag naar grondstoffen beneden de verwachte behoefte aan buitenlandse deviezen voor vele arme landen zal blijven, indien ten minste deze laatste een redelijke economische groei zullen bereiken. Door het secretariaat van de Economische Commissie voor Europa ²⁾ is geschat, dat de grondstoffenexport van nu (1957-59) tot 1980 voor de onderontwikkelde landen (exclusief de petroleumexportlanden) zal toenemen van \$ 12 mrd. tot \$ 20 mrd. naar de industrielanden en in totaal van \$ 17 mrd. tot \$ 35 mrd., indien de onderlinge exporten en die naar het oostelijk blok zullen stijgen als gehoopt wordt. Aan deze berekeningen ligt een stijging van het nationaal inkomen per hoofd in de minder ontwikkelde gebieden van 3 pCt. per jaar ten grondslag. In verband met de hoge importelasticiteit (geschat op 0,85) in de arme landen (aangenomen wordt in genoemde studie dat de huidige importen van \$ 22,5 mrd. tot \$ 60 mrd. in 1980 zullen toenemen), zal het duidelijk zijn, dat de exporten van fabrieken van de onderontwikkelde landen sterk moeten stijgen (van \$ 2 mrd. nu tot naar schatting \$ 15 mrd. in 1980), indien niet op een buitensporige kapitaalimport gerekend mag worden. Op deze conclusie n.l., dat de arme landen als geheel beschouwd een toenemende noodzaak zullen vertonen om fabrieken te exporteren, teneinde vooral aan de stijgende vraag naar kapitaalgoederen voor hun groeibehoefden te voldoen, komen we nog terug.

Het, tweede aspect, dat wij boven aanroerden, is de *prijsonwikkeling voor grondstoffen*, waarbij we op het verloop op korte en op lange termijn moeten letten. Op *korte termijn* is het duidelijk dat de relatief sterkere fluctuaties in de prijzen van grondstoffen dan die van fabrieken, een handicap vormen voor de uitvoering van de ontwikkelingsprogramma's in de minder ontwikkelde landen. Men moet hopen dat een aantal aanbevelingen vervat in een rapport ³⁾, uitgebracht door een groep deskundigen, w.o. onze landgenoot Prof. S. Posthuma, aan de Verenigde Naties om de invloed van de conjuncturele schommelingen in de prijzen van grondstoffen op de deviezeninkomsten van de onderontwikkelde landen, o.a. met behulp van verhoogde trekkingsrechten op het Internationale Monetaire Fonds en een speciaal verzekeringsstelsel af te zwakken, zullen worden opgevolgd.

Wat betreft de ontwikkeling op *lange termijn*, heeft G. Haberler ⁴⁾ m.i. overtuigend aangetoond, dat er geen theoretisch noch statistisch bewijs bestaat voor de stelling dat de ruilvoet voor grondstoffen versus die van fabrieken zich blijvend zou verslechteren. Maar Th. W.

¹⁾ Zie de aanbevelingen vervat in het G.A.T.T.-rapport: „Trends in International Trade, A Report by a Panel of Experts”, Genève, oktober 1958.

²⁾ „Economic Survey 1960”, Hoofdstuk V, Genève 1961.

³⁾ United Nations: „International Compensation for Fluctuations in Commodity Trade”, New York 1961. De ideeën van Prof. S. Posthuma vindt men nader uitgewerkt in „A Proposal for Safeguarding Steady Development” in „Economia Internazionale”, Vol. XIV, no. 3, augustus 1961.

⁴⁾ G. Haberler: „Terms of Trade and Economic Development” (blz. 275-297) in „Economic Development for Latin America”, H. S. Ellis en H. C. Wallich (redacteurs), Londen/New York 1961.

Schultz ⁵⁾ laat, op goede gronden dunkt me, zien dat voor grondstoffen als geheel beschouwd over de eerstvolgende 20 jaar geen relatieve prijsstijging ten opzichte van fabrieken is te verwachten. Niettemin lijkt er mij alle reden voor de industrielanden mee te werken aan de totstandkoming van grondstoffenovereenkomsten teneinde op lange termijn ertoe bij te dragen, dat de inkomsten aan buitenlandse valuta voor de grondstoffenexporterende landen zoveel mogelijk worden gestabiliseerd. Dergelijke contracten zullen waarschijnlijk betekenen dat de hoger ontwikkelde landen een ietwat hogere prijs voor sommige geïmporteerde grondstoffen zullen betalen dan voorheen, maar dit nadeel lijkt zeer wel op te wegen tegen het vooruitzicht van een grotere economische stabiliteit in de arme landen.

Tot zover in vogelvlucht een aantal middelen om de deviezeninkomsten door de internationale handel voor de economisch achtergebleven gebieden te verhogen en een meer zekere basis te verschaffen. „Aid through trade” heeft verder het voordeel dat het in mindere mate dan andere hulp het zelfrespect van de arme landen aantast. Hier staat tegenover dat vergrote inkomsten door meer export of hogere prijzen voor uitgevoerde produkten niet tot een versnelling in de economische groei behoeven te leiden. Dit geschiedt slechts indien een rationele sociaal-economisch politiek wordt gevoerd of het klimaat bestaat of wordt geschapen zodat meer besparingen worden aangewend voor produktieve investeringen. Steunverlening in engere zin lijkt in principe meer uitzicht te bieden dan internationale handel om een bijdrage te leveren tot een acceleratie van het groeiproces in de minder ontwikkelde gebieden.

We willen thans derhalve *het hulppatroon* volgens het normale spraakgebruik wat nader bezien. Onderstaande tabel moge ons een globaal beeld geven van de wijze waarop de onderontwikkelde landen in de afgelopen jaren economische steun van de industrielanden ontvingen boven hetgeen zij verdienden via hun uitvoer.

Gemiddelde jaarlijkse hulpverlening door de O.E.E.S.-landen, benevens door de Verenigde Staten en Canada, aan onderontwikkelde landen over de periode 1956-59

(in \$ mln.; afgerond)

		Totaal
Publieke giften		
w.v. door de Verenigde Staten	1.330	
Frankrijk	620	
Groot-Brittannië	140	2.300
Publieke leningen		
w.v. door de Verenigde Staten	830	
Frankrijk	230	1.300
Exportkredieten		
w.v. door West-Duitsland	200	400
Private investeringen		
w.v. door de Verenigde Staten	1.170	
Groot-Brittannië	440	
Frankrijk	350	
West-Duitsland	70	2.400
Contributies aan internationale organisaties		
w.v. aan I.B.R.D.	360	
V.N. techn. hulp	30	500
Totaal		6.800

Bron: Samengesteld aan de hand van tabellen en gegevens voorkomend in: „Organisation for European Economic Co-operation”, „The Flow of Financial Resources to Countries in Course of Economic Development, 1956-59”, Paris, april 1961.

⁵⁾ Th. W. Schultz: „Economic Prospects of Primary Products” (blz. 308-325) in onder ⁴⁾ genoemd boek.

Terzijde moge worden vermeld dat de economische verplichtingen, die het Sowjet-blok op zich nam ten behoeve van de arme landen, over dezelfde periode jaarlijks ongeveer \$ 750 mln. beliepen. De werkelijke kredietverlening bleef, naar men aanneemt, in belangrijke mate achter bij dit bedrag.

Aan de hand van bovenstaande gegevens is gemakkelijk te zien dat momenteel de bilaterale hulpverlening verre de steun, die verstrekt wordt door de internationale organisaties, overtreft. Onder de publieke giften van de *Verenigde Staten* paraisseren voor een substantieel deel (40-50 pCt.) zogenaamde „defence-support”-bijdragen tot het schragen van de politieke en militaire situatie in landen als Vietnam, China (Taiwan), Zuid-Korea en Turkije. De publieke leningen van de Verenigde Staten omvatten ook leningen met lange looptijden en een lage rentevoet, die vaak terugbetaalbaar zijn in lokale valuta (in fraai jargon „groans” genoemd, dus een kruising van „grant” en „loan”, waarmee het hybride karakter van deze vorm van steun goed is uitgedrukt), die ook wel als giften zouden kunnen worden geboekt. Hieronder vallen bovenal leningen verstrekt in de vorm van voedselgranen die in de meeste gevallen tot een handhaving van het schrale consumptiepeil en niet voor economische ontwikkeling dienden.

De giften van *Frankrijk*, die vrijwel uitsluitend vloeiden naar de gebieden, die vroeger zijn kolonieën waren, bestaan in belangrijke mate uit gelden overgemaakt ter dekking van lopende administratieve uitgaven. De particuliere investeringen zijn vooral ten goede gekomen aan de mijnbouw (olie!) in arme landen, dus aan landen welke in dit opzicht gunstig begiftigd zijn. Deze stroom van particulier kapitaal heeft, als men de literatuur mag geloven, evenmin een noemenswaardige impuls voor de ontplooiing van de zelfwerkzaamheid in het ontvangende land opgeleverd. Bovenstaande opmerkingen mogen mijn eerder uitgesproken oordeel enigszins aannemelijk maken, dat aan de huidige structuur van de hulpverlening moeilijk rationele maatstaven voor een toekomstig hulpbeleid zijn te ontlenen.

Verder wil ik er nog op wijzen dat de thans verleende steun (bilateraal zowel als multilateraal, maar afgezien van de particuliere investeringen) in hoofdzaak van infrastructuurle aard is, d.w.z. dient ter leniging van de lopende budgetnood van talloze regeringen en ter supplementering van allerlei overheidsactiviteiten, vooral ter financiering van uitgaven voor het transport, het onderwijs, de gezondheidszorg enz. De laatstgenoemde projecten zijn uiteraard nuttig als onderdeel van een ontwikkelingsprogramma, maar men krijgt de indruk dat zij in belangrijke mate als autonoom zijn beschouwd. Dus het wegnemen of de haveninstallaties zijn uitgebreid zonder zich af te vragen of additionele produktie als gevolg van deze expansie te verwachten is en uitgaven voor onderwijs en gezondheidszorg zijn opgevoerd zonder acht te slaan op de toekomstige behoeften aan mankracht in het algemeen en de vereiste scholing van de arbeid in het bijzonder. Betreffende een aantal landen is geschreven dat men een mooi wegnemen als koloniale erfenis heeft ontvangen waarop het vervoer minimaal is, terwijl men de kosten van onderhoud nauwelijks kan opbrengen.

Voor tal van onderontwikkelde gebieden is in recente jaren vermeld dat het aanbod van abiturienten van lagere en middelbare scholen de absorptiecapaciteit van hun economieën te boven gaat en de uitgaven voor onderwijs een overmatige belasting voor het budget betekenen. Wat de gezondheidszorg betreft, zo kan men lezen, heeft men in verscheidene landen in de steden ziekenhuizen gesticht, waarvoor de vereiste dokters en verpleegsters niet beschikbaar zijn, terwijl onvoldoende aandacht aan de preventieve bestrijding van epidemische ziekten op het platteland is geschonken. Het zal zaak zijn in de toekomst economische en sociale infrastructuurprojecten meer dan voorheen te toetsen op hun relatie ten opzichte van direct produktieve investeringen, die gaande zijn en verwacht mogen worden.

(wordt vervolgd)

Voorschoten.

W. BRAND.

(advertentie)

met één aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' hebt U 200 ijzers in het vuur

Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' maakt U mede-eigenaar van een grote, deskundig samengestelde aandelenportefeuille, die een aantrekkelijk rendement oplevert. S-p-r-e-i-d-i-n-g over ca. 200 fondsen beperkt het risico. Bovendien bestaat goede kans, dat Uw bezit in waarde vermeerdert.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

Europees mededingingsbeleid in wording

De eerste verordening voor de toepassing van de artikelen 85 en 86 van het E.E.G.-verdrag

(II) ¹⁾

Bijzondere bepalingen voor bestaande ententes.

De verordening geeft in art. 7 aan de E.C. een discretionaire bevoegdheid om de rechtsgeldigheid van bestaande ententes die bij de E.C. zijn aangemeld, doch niet voor autorisatie in aanmerking komen, voor het verleden in stand te houden. Hiervoor komen alleen bestaande ententes in aanmerking, die vóór 1 augustus 1962 (of vóór 1 januari 1964 wanneer het bestaande ententes betreft die behoren tot de in het vorige artikel vermelde categorieën) bij de E.C. zijn aangemeld en door de betrokkenen beëindigd of zodanig gewijzigd worden dat zij niet meer onder het verbod vallen of aan de voorwaarden tot autorisatie (art. 85, lid 3) voldoen. In dat geval is het verbod op het „mauvais passé” van de aangemelde bestaande entente — met alle gevolgen welke aan de daaruit resulterende nietigheid kunnen zijn verbonden — slechts van toepassing gedurende de door de E.C. in haar beschikking vastgestelde periode.

De laatste zin van het eerste lid van art. 7 K.V.O., dat „op een beschikking van de E.C. . . . geen beroep kan worden gedaan tegenover ondernemingen of ondernemersverenigingen, die niet uitdrukkelijk hun toestemming tot de aanmelding hebben gegeven” munt niet uit door duidelijkheid. Bedoeld zal waarschijnlijk zijn dat, ingeval de E.C. het verbod op een bepaalde periode van een „mauvais passé” van een bestaande entente niet van toepassing verklaart, deze beschikking niet aan diegenen kan worden tegengeworpen die niet uitdrukkelijk hun toestemming tot de aanmelding hebben gegeven en uit de entente zijn getreden.

Beëindiging van inbreuken.

Indien de E.C. ambtshalve, op verzoek van de lidstaten of van natuurlijke of rechtspersonen die aantonen hierbij een redelijk belang te hebben een inbreuk op de bepalingen van art. 85 (ententes) of art. 86 (economische machtsposities) vaststelt kan (discretionaire bevoegdheid) zij de betrokken ondernemingen en ondernemingsverenigingen aanbevelingen doen of bij beschikking verplichten aan de vastgestelde inbreuk een einde te maken (art. 3 K.V.O.).

Het is niet duidelijk of de E.C. alleen bepaalde misbruiken van ondernemingen met een economische machtspositie kan verbieden (negatief) of ook bepaalde handelingen dwingend kan voorschrijven (positief).

Of de belanghebbende derde bij het Hof van Justitie in beroep kan gaan op grond van nalatigheid van de E.C. inzake een te nemen beschikking (de zgn. „action en carence” van art. 175 E.E.G.) is problematisch.

De bevoegde instanties.

Terwille van een centralisatie van de procedure inzake verzoeken om autorisatie en mede in het belang van een

gelijkvormige toepassing van de desbetreffende regels van het Verdrag bepaalt art. 9, lid 1 K.V.O., dat uitsluitend de E.C. bevoegd is ententes te autoriseren (dus een exclusieve competentie van de E.C. met betrekking tot art. 85, lid 3). De bevoegdheidsafbakening met betrekking tot het toepassen van de verbodsbepalingen van art. 85, lid 1 en art. 86 E.E.G. is gecompliceerd en wijkt enigszins van de O-K.V.O. af. Blijkens art. 9, lid 3 K.V.O. blijven de autoriteiten van de lidstaten (administratie en rechter) overeenkomstig art. 88 E.E.G. bevoegd de verbodsbepalingen toe te passen. Deze bevoegdheid gaat echter naar de E.C. over op het moment dat zij „een procedure heeft ingeleid” inzake één negatieve verklaring, een autorisatie of een beëindiging van inbreuken, ook indien de voor de aanmelding (i.v.m. autorisatie) vastgestelde termijnen nog niet zijn verstreken.

Om nodeloze complicaties op dit toch al met voetangels en klemmen voorziene gebied van de competentieverdeling tussen E.C. en de nationale autoriteiten te vermijden is m.i. een nadere toelichting nodig omtrent hetgeen exact bedoeld wordt met het moment waarop de E.C. bovengenoemde procedures inleidt (en genoemde bevoegdheden bijgevolg op haar overgaan). Mede in verband met hangende of dreigende geschillen voor de nationale autoriteiten zal voorts de E.C. moeten mededelen dat zij de betreffende procedure inleidt. Bij gebreke aan een zodanige bekendmaking zouden de betrokkenen omtrent de jurisdictie in het onzekere blijven.

Bovendien kan men zich afvragen of door het inleiden van een procedure door de E.C. de bevoegdheden van de nationale autoriteiten om op grond van Art. 85, lid 1 of art. 86 tegen een entente of misbruik van een economische machtspositie op te treden definitief naar de E.C. overgaan of slechts voor de duur van deze procedure worden opgeschort. Ook op dit vlak lijkt mij een nadere uitwerking nodig. Voorshands komt het mij voor, dat uitsluitend het beëindigen van een procedure door de E.C. door middel van het verstrekken van een autorisatie op de voet van art. 85, lid 3 (althans voor de duur van de autorisatie) of het bij beschikking constateren van een inbreuk op het verbod tot gevolg heeft. Dat de competentie met betrekking tot art. 85, lid 1 op de E.C. is overgegaan.

Op de talrijke vragen die de dubbele competentie inzake de verbodsbepalingen oproept, kan ik in het bestek van dit artikel niet ingaan. Belangstellenden moge ik o.m. naar het Verslag namens de Commissie voor de interne markt van de Europese Assemblée verwijzen, met name naar hetgeen te dien aanzien onder no. 111 op blz. 29 is vermeld. Ik kan volstaan met erop te wijzen dat de negatieve verklaringen voor de nationale rechters niet bindend zijn.

De dubbele competentie baart t.a.v. de nationale administratieve autoriteiten minder zorg. Deze zijn immers met de E.C. overeengekomen om deze te raadplegen alvorens een besluit te nemen (toelichting van de E.C. bij art. 7 O-K.V.O.).

¹⁾ Het eerste deel van dit artikel is gepubliceerd in „E.-S.B.” van 28 februari 1962.

Beleg modern - beleg in

INTER
UNIE

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie“, Postbus 617, Den Haag

(I. M.)

Van de in de vorige alinea's vermelde problematiek dient het vraagstuk van de samenloop van het communautaire recht en het nationale recht (zoals de Wet Economische Mededinging) wel te worden onderscheiden. Hierover doet de onderhavige K.V.O. geen uitspraak. Mitsdien moet een entente waaraan ondernemingen in alle zes lid-staten participeren niet alleen de communautaire mededingingsbepalingen in acht nemen, doch tevens de voorschriften van de nationale wetten van de zes landen. Zo wijst het rapport van de Commissie voor de interne markt erop ²⁾ dat, indien het Italiaanse wetsontwerp in de huidige redactie wordt aangenomen, dit tot gevolg zou hebben, dat vermoedelijk alle door de E.C. krachtens art. 85, lid 3 geautoriseerde ententes tóch in Italië zouden zijn verboden indien zij de mededinging op de binnenlandse markt van dat land beperken. Het behoeft geen betoog dat het vraagstuk van de concursus van communautair en nationaal recht nader geregeld dient te worden.

Contacten met de autoriteiten der lid-staten.

De preambule van de K.V.O. wijst op de noodzaak om regels te geven voor een nauwe en voortdurende samenwerking tussen de E.C. en de bevoegde autoriteiten van de lid-staten. Hiertoe doet de E.C. — blijkens art. 10 K.V.O. — de bevoegde autoriteiten van de lid-staten onverwijld afschrift toekomen van de verzoeken, aanmeldingen en van de belangrijkste documenten i.v.m. de vaststelling van inbreuken ³⁾.

Bij de procedures draagt de E.C. zorg voor een nauw en voortdurend contact met de bevoegde autoriteiten van de lid-staten; deze zijn gerechtigd opmerkingen te maken (geen recht van veto, zoals oorspronkelijk in art. 4, lid 2b O-K.V.O.). Voorts moet een Adviescomité, samengesteld uit ambtenaren van de lid-staten, door de E.C. worden geconsulteerd alvorens zij een beschikking kan geven inzake een autorisatie (alsmede de verlenging, wijziging of intrekking daarvan), een negatieve verklaring, het vaststellen van een inbreuk op de bepalingen van art. 85 of 86, het instellen van een algemeen onderzoek per bedrijfstak of het opleggen van geldboeten en dwangsommen.

Het advies — dat naar het mij voorkomt i.v.m. de reeds vermelde competentieregeling voor de E.C. niet bindend is — wordt niet openbaar gemaakt (geldt deze geheimhouding ook voor de betrokkenen?). Voorts vraag ik mij af of het wel zin heeft dit Adviescomité steeds voor iedere negatieve verklaring in te schakelen en of dit Adviescomité op zijn beurt weer experts kan raadplegen.

²⁾ No. 45, blz. 11.

³⁾ Is dit soms het moment waarop de E.C. de procedure inleidt (zie vorige paragraaf)?

Inlichtingen en verificaties.

Ter vervulling van de taken welke haar zijn opgedragen, kan de E.C. alle noodzakelijke inlichtingen inwinnen bij de regeringen en de bevoegde autoriteiten van de lid-staten, alsmede bij ondernemingen en ondernemersverenigingen (art. 11, lid 1 K.V.O.). Tot het verstrekken van de gevraagde inlichtingen zijn verplicht: de eigenaren van ondernemingen of degenen die hen vertegenwoordigen en, in geval van rechtspersonen, van vennootschappen

en verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid: degenen die volgens de wet of de statuten belast zijn met de vertegenwoordiging (art. 11, lid 4 K.V.O.). Het Europees Parlement had voorgesteld om voor bepaalde personen een verschoningsrecht in de verordening op te nemen. Dit voorstel is niet door de Raad van Ministers in de onderhavige verordening overgenomen. Mogelijkerwijze wordt zulks in de — op het gebied van inlichtingen en verificatie vooral noodzakelijke — nadere procedurevoorschriften geregeld.

Indien een onderneming of ondernemersvereniging de gevraagde inlichtingen niet binnen de door de E.C. gestelde termijn of onvolledig verstrekt, eist de E.C. de inlichtingen bij beschikking (art. 11, lid 5 K.V.O.).

Op verzoek van de E.C. verrichten de bevoegde autoriteiten van de lid-staten de noodzakelijke verificaties (art. 13, lid 1 K.V.O.). Daarnaevens kan de E.C. zelf tot verificatie overgaan (art. 14, lid 1 K.V.O.). Dit laatste zal om redenen van praktische aard met name het geval zijn wanneer de nationale autoriteiten niet in staat zijn tot een wenselijk geoordeelde verificatie over te gaan of dit binnen de gewenste termijnen te doen of wanneer een verificatie moet plaatsvinden in verschillende lid-staten.

De verificatieprocedure is voor de ondernemingen alleen verplicht wanneer deze bij een uitdrukkelijke beschikking is gelast, een geval dat ongetwijfeld vrij zeldzaam zal zijn (toelichting van de E.C. bij art. 11 O-K.V.O.). Van deze beschikking is beroep bij het Hof van Justitie mogelijk, welk beroep evenwel geen opschortende werking heeft.

Algemeen onderzoek van bedrijfstakken.

Indien in een bedrijfstak de ontwikkeling van de handel tussen lid-staten, de beweging of verstarring van de prijzen of andere omstandigheden de E.C. aanleiding geven te veronderstellen dat de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt in de betrokken bedrijfstak wordt beperkt of vervalst (een zeer ruime formulering) kan de E.C. tot een algemeen onderzoek van deze bedrijfstak besluiten.

Past de E.C. het relevante art. 12 van de K.V.O. toe, dan kan zij niet alleen aan de betreffende ondernemingen de noodzakelijke inlichtingen verzoeken, doch tevens van alle ondernemingen of groepen van ondernemingen in de betrokken bedrijfstak eisen haar alle ententes mede te delen, waarvoor een facultatieve aanmelding geldt. Wanneer de E.C. dit onderzoek instelt — en hierop vestig ik de speciale aandacht — eist zij tevens van de ondernemingen en groepen van ondernemingen, waarvan op grond van hun omvang kan worden vermoed (!) dat zij een machtspositie op de gemeenschappelijke markt, of op een wezenlijk deel daarvan innemen ⁴⁾, aan de E.C. die

⁴⁾ Gaat deze bevoegdheid, welke tot een zeer ruime uitlegging kan leiden, gelet op de inhoud van art. 86 E.E.G., niet te ver?

structurele gegevens mede te delen, die noodzakelijk zijn om de gedragingen van de betrokken ondernemingen aan de bepalingen van art. 86 E.E.G. te toetsen.

Boeten en dwangsommen.

De E.C. kan bij beschikking aan ondernemingen of ondernemersverenigingen boeten opleggen van honderd tot vijfduizend rekeneenheden (dollars) wanneer zij opzettelijk of uit onachtzaamheid onjuiste gegevens of inlichtingen verstrekken, bij een verificatie, geen volledige inzage in de boeken en bescheiden geven of zich niet aan een bij beschikking gelaste verificatie onderwerpen. Wanneer opzettelijk of uit onachtzaamheid inbreuk wordt gemaakt op de verbodsbepalingen (art. 85, lid 1 en 86) of de voorwaarden of verplichtingen van een autorisatie worden overtreden, kan de E.C. bij beschikking geldboeten opleggen van duizend tot één miljoen rekeneenheden of tot een bedrag van maximaal 10 pCt. van de omzet van elk der betrokken ondernemingen in het voorafgaande boekjaar indien dit bedrag hoger is dan één miljoen rekeneenheden (art. 15 K.V.O.). De beschikkingen van de E.C. waarmee geldboeten worden opgelegd hebben geen strafrechtelijk karakter. De geldboete op de niet-tijdige aanmelding (art. 12 O-K.V.O.) is niet in de verordening opgenomen, hetgeen gezien de gewijzigde betekenis van de aanmelding en de civielrechtelijke gevolgen daarvan verklaarbaar is.

Aanmelding van ententes bij de E.C. heeft voorts tot gevolg dat de E.C. geen geldboeten kan opleggen voor het opzettelijk of uit onachtzaamheid inbreuk maken op de verbodsbepalingen in de periode welke tussen de aanmelding en de autorisatie door de E.C. ligt (voor zover deze gedragingen blijven binnen de grenzen welke in de aanmelding zijn genoemd). Tijdige aanmelding van bestaande ententes, dus vóór 1 augustus 1962 (of 1 januari 1964 voor bepaalde categorieën van ententes waarvoor een facultatieve aanmelding geldt), voorkomt bovendien dat geldboeten kunnen worden opgelegd voor genoemde gedragingen in de periode tussen het tijdstip van de inwerkingtreding van de K.V.O. en de aanmelding. Kennelijk om te voorkomen dat „zware” ententes te lang buiten schot zouden blijven, bepaalt lid 6 van art. 15, dat de E.C. na een voorlopig onderzoek ⁵⁾ de betrokken ondernemingen kan meedelen (faire savoir; dus geen beschikking waartegen beroep mogelijk is) dat zij van mening is, dat de entente aan de voorwaarde van art. 85, lid 1 voldoet en autorisatie niet gerechtvaardigd is.

De E.C. kan eveneens bij beschikking dwangsommen opleggen van vijftig tot duizend rekeneenheden voor elke dag waarmee de onderneming of ondernemersvereniging in gebreke is gebleven aan bepaalde, in art. 16, lid 1 K.V.O. vermelde, verplichtingen te voldoen.

Horen van betrokkenen en derden; publikatie.

Alvorens beschikkingen te geven inzake het verstrekken van een negatieve verklaring, een autorisatie (alsmede de verlenging, intrekking of wijziging daarvan), het beëindigen van inbreuken, het niet-toepassen van het verbod op aangemelde bestaande ententes of het opleggen van geldboeten

⁵⁾ Hier duikt opeens een „examen provisoire” door de E.C. op!

(I. M.)

of dwangsommen, stelt de E.C. de betrokkenen in de gelegenheid hun standpunt kenbaar te maken (art. 19, lid 1 K.V.O.).

Uiteraard worden de betrokken ondernemingen niet gehoord voor de beschikkingen waarbij inlichtingen worden verzocht of een verificatie wordt gelast, want daardoor zou de uitwerking van de beschikking in gevaar kunnen worden gebracht (toelichting E.C. bij art. 15 O-K.V.O.). Andere natuurlijke of rechtspersonen worden door de E.C. slechts gehoord voor zover de E.C. dit noodzakelijk acht, tenzij zij de wens te kennen geven gehoord te worden en aannemelijk maken hierbij een redelijk belang te hebben, in welk geval de E.C. daartoe verplicht is (art. 19, lid 2 K.V.O.).

De E.C. publiceert de beschikkingen aangaande het verstrekken van een negatieve verklaring, van een autorisatie (alsmede de verlenging, intrekking of wijziging daarvan), het beëindigen van inbreuken alsmede het niet-toepassen van het verbod op aangemelde bestaande ententes. De openbaarmaking vermeldt de betrokken partijen en de essentiële gedeelten van de beschikking. Voor al deze publikaties geldt dat hierbij rekening moet worden gehouden met het rechtmatig belang van de ondernemingen dat zakengeheimen niet aan de openbaarheid worden prijsgegeven (art. 21 K.V.O.). De publikatie van het essentiële gedeelte van een verzoek of aanmelding wanneer de E.C. voornemens is een negatieve verklaring of een autorisatie te geven, kwam hierboven reeds ter sprake.

Uit deze toelichting blijkt dat de K.V.O. geen nadere uitwerking geeft van de materiële inhoud van de in de artt. 85 en 86 E.E.G. vervatte begrippen en bijgevolg niets zegt omtrent de geoorlooftheid van bepaalde mededingingsbepalende afspraken of gedragingen. Met belangstelling wordt uitgezien naar de wijze waarop de E.C. van haar bevoegdheden gebruik zal maken. Het zij de lezers van dit blad tot troost dat daarbij de economische problematiek een belangrijker plaats zal gaan innemen.

Eindhoven.

Drs. Th. VAN LEEK.

In een stelsel van wisselkoersen die behoudens eenmalige devaluaties of revaluaties slechts binnen nauwe grenzen kunnen fluctueren, heeft de valuta-termijnmarkt enerzijds de functie het valuta-koersrisico te elimineren, anderzijds om als een „uitlaatklep” te dienen voor tijdelijke onevenwichtigheden in het internationale betalingsverkeer. De omvang van termijnagio's en -disagio's beïnvloedt zowel het handels- als het kapitaalverkeer. De recente interventies van de Amerikaanse autoriteiten op de valuta-termijnmarkt hebben tot doel, de geldmarktrentepolitiek niet te doen frustreren door de omvang van het disagio van de dollar. Als zodanig kan deze politiek effectief blijken te zijn, maar de invloed van een relatief laag disagio op de internationale handel mag niet over het hoofd worden gezien. Een nuttig resultaat van de interventie zal het beperken van de rol van de speculatie tegen de dollar kunnen zijn.

Interventie op de valuta-termijnmarkt

In de pers heeft men reeds enkele toespelingen en commentaren kunnen lezen op het feit, dat de Amerikaanse monetaire autoriteiten sinds enige tijd actief zijn op het gebied van de valuta-termijnmarkten. Het is de bedoeling van dit artikel om dit verschijnsel iets nader onder de loep te nemen en om iets te zeggen over de achtergronden en de consequenties van een dergelijke interventie.

Betekenis van de valuta-termijnmarkt¹⁾.

De valuta-termijnmarkt is de markt, waar partijen elkaar ontmoeten die valuta's willen kopen of verkopen, niet voor vrijwel onmiddellijke levering maar voor levering in de toekomst (bijv. over een week, een maand, drie maanden etc.). Zij die in de toekomst vervallende valutaverplichtingen hebben (bijv. importeurs) kunnen als vragers van termijnvaluta optreden, terwijl zij die toekomstige valutavorderingen hebben op de valuta-termijnmarkt als aanbieders kunnen fungeren (bijv. exporteurs van goederen of diensten).

De valuta-termijnmarkt maakt het mogelijk het risico van fluctuaties in de valutaprijzen gedurende de periode tussen het tot stand komen van de termijnaffaire en de levering van de valuta's uit te schakelen. Risico omvat hier zowel goede als kwade kansen: eerst achteraf kan blijken of het tevoren fixeren van de prijs een voor- of een nadelige zaak is geweest.

Ter illustratie het volgende voorbeeld. Laat ons aannemen dat er op de termijnmarkt slechts twee categorieën marktpartijen zijn, t.w. importeurs en exporteurs; dat er slechts twee landen in de wereld zijn, n.l. de Verenigde Staten en Nederland, met als valuta resp. de dollar en de gulden, en dat de koersverhouding tussen deze twee is gefixeerd, zij het dat zij vrijelijk binnen een nauwe marge kunnen schommelen; dat alle transacties in dollars luiden; dat bij alle transacties een leverancierskrediet van drie maanden wordt gegeven; en tenslotte dat de uit alle

transacties voortvloeiende verplichtingen of vorderingen op de termijnmarkt worden gedekt; dan kan hieruit het volgende worden afgeleid.

Als Nederland een tekort heeft op de handelsbalans is er per saldo meer vraag naar dan aanbod van driemaandsdollars. M.a.w., de termijndollar doet een agio boven de contante dollar. Bij een dergelijke constellatie zullen bepaalde corrigerende bewegingen optreden. Immers, de dure termijndollars zullen de import uit Amerika relatief onaantrekkelijk maken, de export naar Amerika juist aantrekkelijk. Het tekort op de Nederlandse handelsbalans zal ceteris paribus een vermindering ondergaan. Uit dit gesimplificeerde voorbeeld volgt dus, dat van de noteringen op de termijnmarkt in principe eenzelfde invloed op de internationale handel kan uitgaan als van een stelsel van fluctuerende wisselkoersen. *Het bestaan van de termijnmarkt kan maken dat het stelsel van vaste wisselkoersen, waarbij tussen officiële aan- en verkoopkoersen slechts een relatief geringe spreiding ligt, in feite wordt getransformeerd in een stelsel van fluctuerende wisselkoersen.* Dat de agio's en disagio's op de termijnmarkt grote afmetingen kunnen aannemen is te verklaren uit de omstandigheid dat een wijziging van de valutapariteit nimmer bij voorbaat kan worden uitgesloten, zolang niet vaststaat dat een verstoring van het evenwicht niet een fundamenteel doch slechts een tijdelijk en incidenteel karakter draagt.

Enkele voorbeelden: medio augustus 1957 brachten 100 DM, levering drie maanden, f. 92 op bij een maximale notering op de contante markt (afgifteprijs Nederlandsche Bank) ad f. 91,16. Op 24 december 1958 — voor de devaluatie van de Franse frank — kostten 100 fr. franks op de contante markt f. 89,75, terwijl 3-maands franks slechts f. 79,45 deden. Na de revaluatie van de gulden in 1961 kostten 3-maands ponden f. 9,71 bij een contante koers van f. 10,07 en een officiële notering van De Nederlandsche Bank f. 9,99 — f. 10,29.

Het zou in het kader van dit artikel niet passen om een meer realistische „theorie van de valuta-termijnmarkt” te geven, door alle veronderstellingen in bovenstaand model beurtelings een grotere mate van realiteitsgehalte te geven. Slechts met één veronderstelling willen wij dit doen, door namelijk niet langer uit te gaan van de gedachte dat er maar twee categorieën marktpersoneel zijn, t.w. impor-

¹⁾ Vgl. Dr. F. de Roos, Theorie der internationale economische betrekkingen, 2e druk, Haarlem 1961, blz. 99-104. De wisselwerking tussen termijnmarktnotering en internationale handel, waarop wij in dit artikel speciaal de aandacht hebben willen vestigen, blijft bij deze auteur evenwel onbesproken.

teurs en exporteurs. Als derde categorie zullen wij de handelsbanken laten optreden, in hun kwaliteit van beleggers van liquiditeiten in het buitenland. Tenslotte zullen wij nog enige aandacht aan de speculanten wijden.

De rente-arbitrage; speculatie.

Als de handelsbanken, bijv. onder invloed van overschotten op de betalingsbalans, steeds meer toevertrouwde middelen krijgen, maar als zij anderzijds, bijv. onder invloed van kredietrestricties van De Nederlandsche Bank, niet naar evenredigheid hun binnenlandse kredietverlening kunnen uitbreiden, terwijl binnenlandse kortlopende beleggingen hetzij nauwelijks beschikbaar zijn hetzij een uitermate onaantrekkelijk rendement opleveren, zullen zij o.a. aandacht geven aan de beleggingsmogelijkheden in het buitenland. Bij het bepalen van het rendement op dergelijke objecten (bijv. buitenlands schatkistpapier) dient evenwel niet alleen rekening te worden gehouden met de beloning van de buitenlandse debiteur (bruto-rendement) maar ook met de omstandigheid dat beleggen in het buitenland, voor zover de te verwerven objecten niet in guldens luiden, valutarisico impliceert.

Het uitschakelen van dit valutarisico kan op de termijnmarkt geschieden. Een bank die bijv. driemaands Amerikaans schatkistpapier wil kopen moet

a) dollars voor onmiddellijke levering kopen, of deze beschikbaar hebben;

b) driemaands dollars op de termijnmarkt verkopen.

Doen de termijndollars een agio, dan is het netto-rendement voor de bank hoger dan het bruto-rendement; doen zij een disagio, dan is het netto-rendement lager. Door de wenselijkheid het valutarisico te dekken, kan het dus zeer wel gebeuren dat het niveau van de geldmarkt-rente in de Verenigde Staten aanmerkelijk hoger is dan in Nederland, maar dat het niettemin voor de banken niet mogelijk is rente-arbitrage te beoefenen doordat namelijk het disagio van de termijndollar dermate hoog is, dat het renteniveaoverschil teniet wordt gedaan.

Zo kan het geschieden dat een land, hetwelk er op uit is kapitaal te importeren en dat hiertoe de rente hoog houdt, zijn doel niet bereikt en wel ten gevolge van het grote disagio op de valutatermijnmarkt. Omgekeerd kan de politiek van een land om kapitaalimport te weren door middel van een lage rentestand mislukken ten gevolge van een hoog agio voor zijn valuta op de termijnmarkt.

Deze voorbeelden van de invloed van de termijnmarkt op de kapitaalrekening van de betalingsbalans vragen om twee kanttekeningen.

In de eerste plaats moet nog iets worden gezegd over de factoren die voor de omvang van de agio's en disagio's bepalend kunnen zijn. Uit het voorgaande is reeds gebleken, dat de uit de ontwikkeling van het internationale handels- en dienstenverkeer voortvloeiende vraag- en aanbodverhoudingen van belang zijn. Daarnaast zijn wij nu als marktpartij de banken in hun kwaliteit van rente-arbitrageant tegengekomen. Een land dat per saldo liquiditeiten „exporteert” zal uit dezen hoofde vreemde valuta op termijn aanbieden. Zoals op iedere andere termijnmarkt is er dan tenslotte „de speculatie” die een rol speelt. Deze kan verschillende gedaanten aannemen. Indien de Nederlandse importeurs ervan overtuigd zijn dat de dollar binnen drie maanden zal devalueren, zullen zij als vragers van termijndollars verstek laten gaan. Daardoor ontstaat een disagio of dit neemt toe, maar dit betekent dan ook, dat, wil de rente-arbitrage aantrekkelijk zijn, het bruto-

rendement op Amerikaanse geldmarktobjecten des te hoger zal moeten zijn. Een andere vorm van speculatie kan in principe bestaan uit het zonder meer „in de wind gaan” van bijv. dollars, door deze op termijn te verkopen zonder dat hier een reeds thans bekende toekomstige vordering tegenover staat, zoals wel het geval is indien een exporteur zijn over drie maanden vervallende vordering op termijn verkoopt. De speculant hoopt eenvoudig, de dollars die hij op termijn „short” is gegaan, binnen drie maanden met winst te kunnen terugkopen, bijv. na een devaluatie van de dollar. *Uit deze voorbeelden volgt, dat een speculatie tegen een valuta, in welke vorm ook, een rem vormt op de kapitaalimport van het land tegen welks valuta wordt gespeculeerd.*

Een tweede kanttekening is, dat, ten gevolge van de invloed van de termijnmarkt, de discontopolitiek van de monetaire autoriteiten slechts een beperkte betekenis heeft, althans wat het externe effect hiervan betreft. Een verhoging of verlaging van het officiële disconto en van de daarmee samenhangende geldmarkttarieven kan worden gecompenseerd door een dienovereenkomstige wijziging van het termijn-agio of disagio²⁾. Alleen indien een dergelijke discontowijziging onderdeel is van een complex van maatregelen met een zodanig karakter, dat vertrouwen wordt gewekt in een herstel van het betalingsbalans-evenwicht zonder wijziging van de wisselkoerspariteit, zal een dergelijke aanpassing van de termijntarieven kunnen worden vermeden. Maar of een dergelijk complex van maatregelen ook niet zonder wijziging van het disconto effectief zou zijn moet worden betwijfeld.

Consequenties van de Amerikaanse interventie.

Uit het voorgaande is gebleken dat de prijzen op de valuta-termijnmarkt o.a. een beslissende betekenis hebben voor de ontwikkeling van de kapitaalrekening van de betalingsbalans, en met name dan wat betreft de transacties met een korte looptijd (rente-arbitrage). Het is dus een logische gedachte van de Amerikaanse monetaire autoriteiten om, bij de pogingen om intern zowel als extern een evenwichtige toestand te bereiken, hierbij de dollar-termijnmarkt niet te verwaarlozen. Wat de *externe situatie* betreft, het is een bekend feit, dat de Amerikaanse goudvoorraad de laatste jaren een sterke vermindering ondergaat en dat dit veroorzaakt wordt niet, doordat er een tekort is op de lopende rekening van de betalingsbalans, maar doordat het overschot hierop onvoldoende is om het tekort op kapitaalrekening te financieren. Dit tekort op de kapitaalrekening vindt zijn verklaring ten dele in politieke (zo men wil: politiek-militair-morele) factoren zoals betalingen uit hoofde van ontwikkelingshulp, militaire uitgaven en ten dele in de invloed van het economisch motief: investeringen in buitenlandse vestigingen, beleggingen in buitenlandse effecten en „korte beleggingen”: rente-arbitrage door Amerikaanse banken of het repatriëren van korte beleggingen door niet-Amerikaanse banken wegens het niet langer aanwezig zijn van een netto-rentemarge.

Eén van de instrumenten om het externe evenwicht naderbij te brengen, zou dus zijn het verhogen van de geldmarktrente, een remedie welke evenwel slechts effectief zou zijn, indien zij niet gepaard zou gaan met een dienovereenkomstige verhoging van het termijndisagio van de dollar.

²⁾ F. de Roos, t.a.p. blz. 104.

Wat betreft het *interne evenwicht*, het is eveneens bekend, dat ondanks het aantrekken van de Amerikaanse conjunctuur deze nog steeds gekenmerkt wordt door een zekere mate van „underemployment”. Intern gezien moet het verhogen van de rentestand dus niet worden toegejuicht. Dit is zeker waar voor de kapitaalmarktrente — het verhogen hiervan zou bijv. een ongunstige invloed hebben op de voor de Amerikaanse conjunctuur zo belangrijke bouwactiviteit — maar een stijging van de geldmarktrente kan op de conjunctuur al evenzeer een remmende invloed uitoefenen, bijv. via het duurder worden van afbetalingskredieten.

Uit deze korte beschrijving van het Amerikaanse dilemma ³⁾ blijkt dus dat verhoging van de geldmarktrente uit overwegingen van intern-economische aard niet bijster aantrekkelijk is; wil men de nadelen hiervan uit extern-economische overwegingen aanvaarden, dan zal men er zeker van moeten zijn dat het beoogde externe effect niet door het oplopen van het termijn-disagio van de dollar ongedaan zal worden gemaakt.

Tegen deze achtergrond zullen de aankopen van termijn-dollars op verschillende valutamarkten moeten worden gezien. Tot voor kort werden de opdrachten voor deze valuta-affaires gegeven door de Federal Reserve Board voor rekening van het Stabilisatiefonds. Uit mededelingen van Minister Dillon en van de heer Martin, President Federal Reserve System, voor het Joint Economic Committee van het Amerikaanse Congres, blijkt evenwel, dat deze operaties in de toekomst voor rekening van het Federal Reserve System zullen worden verricht. Het is bekend, dat het Stabilisatiefonds reeds leningen in marken, Zwitserse franks ⁴⁾ en lires heeft gesloten. De omstandigheid dat De Nederlandsche Bank onlangs actief is geweest bij het aankopen van termijndollars doet vermoeden dat ook hier transacties voor rekening of ten behoeve van de Amerikaanse monetaire autoriteiten zijn uitgevoerd.

Een laatste opmerking over de consequenties van een dergelijk ingrijpen op de valuta-termijnmarkt. Dergelijke

³⁾ Een uitvoeriger beschouwing treft men aan in het zeer lezenswaardige artikel van Dr. P. Lieftinck: „Nieuwe tendenzen in de monetaire politiek” in „De Economist”, jaargang 109, december 1961, blz. 846 e.v.

⁴⁾ Voor een beschrijving van de transacties in Zwitserland, zie „Neue Zürcher Zeitung”, 26 februari 1962.

aankopen leiden tot een vermindering van het disagio van de dollar, en dus zelfs zonder een verhoging van de Amerikaanse geldmarktrente tot een stijging van het nettorendement op Amerikaanse beleggingen voor niet-ingezetenen. Het directe effect is dus, dat de kapitaalimport in de Verenigde Staten groter is dan zonder een dergelijke interventie. Maar er zijn nog andere effecten. Voor *importeurs* betekent een vermindering van het disagio, dat de goederenimport uit de Verenigde Staten duurder wordt, hetgeen in marginale gevallen tot vermindering van de import kan leiden. Voor *exporteurs* daarentegen betekent een verkleining van het disagio een verhoging van de guldenopbrengst.

De gevolgen van een interventie op de termijnmarkt blijven dus niet beperkt tot het kapitaalverkeer. Het is niet uitgesloten dat naarmate het beoogde doel — de stimulering van de kapitaalimport — beter wordt bereikt als neven-effect een vermindering van het Amerikaanse surplus op de handelsbalans optreedt. Ook indien de speculatie tegen de dollar ten gevolge van de interventie zou worden afgeschrikt is dit een tweesnijdend zwaard. De inkrimping van het disagio werkt dan weer gunstig voor de kapitaalbalans, maar in principe ongunstig voor de handelsbalans.

Dat de Amerikaanse monetaire autoriteiten het evenwel liever stellen zonder de mogelijke voordelen die de transacties van speculanten ongewild kunnen meebrengen, is een begrijpelijke zaak. Die voordelen zijn er immers alleen maar, als de speculatie zich beperkt tot het spelen van een aanvullende rol, maar onder de op de termijnmarkt opererende partijen zijn er wellicht geen die er met meer ambitie naar streven een dominerende plaats in te nemen dan juist de speculanten. Hun is het immers niet om uitschakeling van het valutarisico te doen, maar om een doelbewuste aanvaarding hiervan. Voor de handel en de rente-arbitrage is de termijnaffaire van secundaire betekenis en de goederen- of beleggingsaffaire van primaire; voor de speculant daarentegen is de termijnaffaire juist doel op zichzelf. Indien de interventie van de Amerikaanse autoriteiten dus kan leiden tot het terugdringen van de speculatie tegen de dollar op de juiste plaats, zal dit één van de belangrijkste consequenties van de toepassing van dit instrument kunnen blijken te zijn.

Barendrecht.

M. P. GANS.

Statistiek van de deelnemingsvrijstelling in de vennootschapsbelasting

De laatstbekende gegevens over de economische betekenis van de deelnemingsvrijstelling ¹⁾ vindt men in de in augustus 1961 verschenen publikatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek: „Statistiek der naamloze vennootschappen 1956-1958”, Deel 1, Vergelijking commerciële en fiscale gegevens. Zij betreffen het jaar 1958 en zijn

¹⁾ De deelnemingsvrijstelling is geregeld in artikel 10 en 11 van het Besluit op de Vennootschapsbelasting. Als uitgangspunt geldt, dat bij een rechtstreeks en niet wederkerig aandeelhouder-schap van ten minste 25 pCt. de dividenden van de „dochter” bij de „moeder” buiten beschouwing blijven.

²⁾ Vgl. voor 1956 ook Deel 2, verschenen in november 1961.

ontleend aan de *aangiften* vennootschapsbelasting over dat jaar. In dezelfde publikatie treft men gegevens aan over het jaar 1956, gebaseerd op de definitieve *aanslagen* (nota's van berekening). Het is daarbij een opmerkelijk feit, dat de verschillen met de aangiften voor 1956 vrij gering zijn ²⁾. De cijfers voor 1958 zullen vermoedelijk eveneens een vrij goed beeld geven van de definitieve uitkomsten.

De statistiek heeft alleen betrekking op N.V.'s met een gestort kapitaal van ten minste f. 100.000. Dit zijn er 5.949.

Voor ons doel zijn vooral van belang de tabellen 2A, 2B, 2C en 2D en de staten 3, 6, 7, 11 en 14.

Verhouding tussen vrijgestelde winst en winst door vermogensvergelijking in 1958.

Uit tabel 2A blijkt, dat voor de 5.949 N.V.'s het volgende overzicht kan worden opgesteld van de berekening van het totale belastbare bedrag voor de vennootschapsbelasting:

zuiver eindvermogen	f. 29.157.793.000
zuiver beginvermogen	„ 26.960.212.000
saldo	f. 2.197.581.000
terugbetaling van kapitaal	+ „ 46.114.000
storting van kapitaal	„ 782.674.000
saldo	f. 1.461.021.000
dividenden	„ 2.036.613.000
tantièmes en winstaandeel personeel	„ 257.529.000
belastingen	„ 1.022.360.000
overige uitdelingen	„ 1.587.000
winst volgens vermogensvergelijking	f. 4.779.110.000
investeringsaftrek	„ 352.694.000
desinvesteringsbijtelling	+ „ 5.552.000
saldo	f. 4.431.968.000
fiscale reserves	„ 8.004.000
saldo	f. 4.423.964.000
vrijgestelde winstbestanddelen	„ 2.110.729.000
saldo	f. 2.313.235.000
verdere correcties	f. 59.306.000
belastbare bedrag	f. 2.253.929.000

Uit staat 3 blijkt, dat het bedrag van de vrijgestelde winstbestanddelen als volgt is opgebouwd:

winst uit deelnemingen	f. 2.081.462.000 = 98,6 pCt.
reorganisatiewinst	„ 1.730.000 = 0,1 pCt.
overige vrijstellingen	„ 27.537.000 = 1,3 pCt.
	f. 2.110.729.000 = 100 pCt.

Drukt men de vrijgestelde winst uit deelnemingen uit in een percentage van de winst volgens vermogensvergelijking, dan krijgt men:

$$\frac{f. 2.081.462.000}{f. 4.779.110.000} \times 100 \text{ pCt.} = 41,4 \text{ pCt.}$$

Men ziet welk een enorme betekenis de deelnemingsvrijstelling heeft!

Congres van de International Economic Association

De International Economic Association organiseert van 30 augustus tot 6 september 1962 in Wenen een congres over problemen van economische ontwikkeling. In een viertal secties zullen worden besproken:

De determinanten van economische ontwikkeling (voorzitter: Prof. E. A. G. Robinson);

Industrialisatie en methoden van produktiviteitsverbetering (voorzitter: Prof. Clark Kerr);

Technieken en problemen van ontwikkelings-programmering (voorzitter: Prof. J. Tinbergen);

De stabilisering van grondstoffenproducerende volkshuishoudingen (voorzitter: Prof. A. Lewis).

Aanmeldingsformulieren en verdere gegevens zijn verkrijgbaar bij Oesterreichisches Verkehrsbüro, Friedrichstrasse 7, Wenen. Men dient zich zo spoedig mogelijk, doch in ieder geval vóór 15 april 1962, voor deelname op te geven.

De verhouding per grootte van de N.V.

Uit tabel 2B blijkt, dat de N.V.'s met een gestort kapitaal, dat groter is dan f. 1 mln., bijna het totaal van de vrijgestelde winst voor hun rekening nemen.

Het volgende overzicht toont dit duidelijk aan:

aantal N.V.'s	gestort kapitaal	vrijgestelde winstbestanddelen	
		bedrag	pCt.
59	kleiner dan f. 100.000	f. 25.412.000	1,2
515	f. 100.000—f. 500.000	f. 21.614.000	1,0
149	f. 500.000—f. 1.000.000	f. 11.128.000	0,5
344	f. 1.000.000 en hoger	f. 2.052.575.000	97,3
1.067	—	f. 2.110.729.000	100

De verhouding per bedrijfssector.

Uit tabel 2C is een overzicht af te leiden van de verdeling van de totale som aan vrijgestelde winstbestanddelen over de verschillende bedrijfssectoren:

sector	bedrag	pCt.
industrie	f. 1.266.767.000	60,0
handel	„ 29.040.000	1,3
verkeer	„ 23.360.000	1,1
krediet- en bankwezen	„ 26.803.000	1,2
holding companies a)	„ 756.325.000	36,0
verzekeringswezen	„ 5.713.000	0,3
diversen	„ 2.721.000	0,1
	f. 2.110.729.000	100

a) In de groep van de holding companies zijn tevens de effectenbeleggingsmaatschappijen opgenomen.

Naast deze verdeling van de totale som over de verschillende bedrijfssectoren is ook interessant een inzicht in het relatieve gewicht van het vrijgestelde gedeelte per bedrijfssector. Men verkrijgt dit inzicht door per bedrijfssector de totale vrijgestelde winst uit te drukken in een percentage van de totale winst volgens vermogensvergelijking van deze sector:

	(in pCt.)
industrie	40,2
handel	5,5
verkeer	10,5
krediet- en bankwezen (incl. holding companies)	75,9
verzekeringswezen	10,8
diversen	9,8

De deelnemingsvrijstelling heeft relatief gezien in de sector van het krediet- en bankwezen (incl. de holding companies) verreweg de grootste betekenis. Daarop volgt de industrie die, absoluut gezien, de grootste betekenis heeft zoals wij in de vorige staat zagen. De winst van deze sector maakt nu eenmaal 63 pCt. van de totale winst uit.

De verhouding per bedrijfsklasse.

De belangrijke bedrijfssector industrie kan men nog nader verdelen in bedrijfsklassen. In de genoemde statistiek is deze verdere indeling in tabel 2D opgenomen. Uit deze tabel blijkt, dat het totale bedrag ad f. 1.266.767.000 vrijgestelde winstbestanddelen voor de sector industrie grotendeels door één bedrijfsklasse wordt geleverd, nl. de klasse mijnbouw, veenderijen enz. Deze klasse levert f. 1.075.473.000. Het behoeft niet veel fantasie om vast te stellen hoe het komt, dat juist deze klasse in dit opzicht de „Koningin” is onder de bedrijfsklassen onzer industrie! De metaalnijverheid en scheepsbouw nemen met f. 76.847.000 een tweede positie in.

Voorburg.

Dr. J. H. CHRISTIAANSE.

Surinaamse kanttekeningen

(Vierde kwartaal 1961)

Voor de samenstelling van deze kanttekeningen kon minder dan tot nu toe gebruik worden gemaakt van statistische gegevens. De oorzaak hiervan is het feit, dat de overschakeling op een mechanisch verwerkingssysteem bij het Algemeen Bureau voor de Statistiek minder geruisloos is gegaan dan werd verwacht. Aanpassingsproblemen bij de programmering en personeelsmutaties tijdens de overschakeling zijn hiervan de voornaamste oorzaken. De in- en uitvoerstatistiek, welke bij het oude systeem gecondenseerd per kwartaal werd gepubliceerd en eenmaal per jaar gedetailleerd, is vervangen door een maandelijks gedetailleerde statistiek, waarvan het einde van het verslagkwartaal de eerste (over juli 1961) uitkwam. Ontegengesteld is dit een vooruitgang, al moeten wij op dit ogenblik enig geduld betrachten.

Dit gemis aan cijfers is juist nu te betreuren, daar in het algemeen in zakenkringen de stelling wordt verkondigd dat de teruglopende stijging in de omzetten omstreeks mei 1961 plaatsmaakte voor een teruggang, welke in hoofdzaak aan twee factoren wordt toegeschreven. De eerste is een bestedingsbeperking van de overheid na enkele jaren van grote expansie. De oorzaak hiervan moet worden toegeschreven aan de teruggelopen liquiditeit van het land. Deze bedroeg:

		(in duizenden Sur. guldens):
Ultimo	1957	9.370
	1958	6.905
	1959	7.792
	1960	6.015
31-3-	1961	3.988
30-6-	1961	4.781
30-9-	1961	4.519

Bron: A.B.S.-Berichten, no. 110.

Hierbij wordt — bij gebrek aan nadere gegevens — aangenomen dat het lichte herstel gedurende het tweede en de slechts kleine daling gedurende het derde kwartaal te danken zijn aan een doelbewuste beperking der overheidsuitgaven.

De tweede oorzaak wordt toegeschreven aan het gedurende het tweede kwartaal opgetreden gevoel van politieke onzekerheid ten gevolge van het in discussie brengen van de rijksverbandkwestie. De discussies binnen en buiten het parlement inzake zelfstandigheid versus Statuut bleven dit gevoel gedurende het verdere jaar voeden en de apparerende verklaringen van de fracties na de soms zeer felle Statendebatten tegen het eind van het jaar vermochten dit gevoel in zakenkringen slechts gedeeltelijk weg te nemen, temeer daar duidelijk bleek dat er ernstige meningsverschillen binnen de regeringscoalitie zijn gebleven.

De in december gepubliceerde cijfers over de in- en uitvoer in het eerste halfjaar geven nog weinig indicaties aangaande de bovenvermelde tendenties. De invoer bedroeg Sf. 52 mln. ofwel ruim Sf. 2 mln. meer dan in het eerste halfjaar van 1960. Een belangrijke toename werd daarbij geconstateerd voor: zuivelprodukten, cement, minerale brandstoffen, houtwaren, katoen, schoeisel, ijzerwaren en voertuigen. Daartegenover vertoonden de volgende posten een belangrijke teruggang: vetten en oliën, textiel van synthetische vezels en vaartuigen. De stijging voor schoeisel is het gevolg van de in januari aangevangen liberalisatie voor damesschoenen. De daling voor spijs-

oliën resulteerde uit het uitblijven van een invoercontingent gevolgd door een tijdelijk absoluut invoerverbod.

De uitvoer gedurende het eerste halfjaar steeg met Sf. 1,5 mln. tot Sf. 40,5 mln. Deze stijging kwam geheel voor rekening van bauxiet, waardoor de overige export terugviel tot minder dan één zesde van de totale export. Hiervan vormen hout, triplex en spaanplaten (Sf. 3 mln.) en rijst (Sf. 2,7 mln.) de belangrijkste posten. De overige agrarische produkten dragen met enkele honderdduizenden guldens nauwelijks meer bij tot de Surinaamse handelsbalans. Kledingartikelen en balata wisten zich te handhaven op resp. 2 en 1 ton.

Een indicatie voor de teruggang van de buitenlandse handel in het tweede halfjaar vormt de scheepvaartstatistiek over het derde kwartaal:

	Derde kwartaal	
	1960	1961
Aantal binnengevaren schepen	441	343
B.R.T. x 1.000	2.726	2.570
w.v. Liberiaans	685	831
Panamees	1.032	616
Nederlands	502	573
Noors	140	185
Braziliaans	28	4

De bauxietuitvoer toonde tegen het einde van het jaar een licht herstel. Tot en met november bedroeg deze 3.356.000 metr. ton tegenover 3.220.000 voor dezelfde periode in 1960. Het is begrijpelijk dat in een situatie van teruglopende uitvoer van verschillende produkten de exporteurs zich voor steun wendden tot de overheid. In de vorige kanttekeningen werd reeds gewag gemaakt van de steun aan de koffieproducenten, welke voorlopig voor één oogst geldt. Daarnaast wendden de paalhout- en de balata-exporteurs zich tot de overheid, doch tot dit ogenblik zonder resultaat. De paalhoutexporteurs trachten in het bijzonder afschaffing te verkrijgen van het uitvoerrecht van 10 pCt. ad val. op hun produkten.

Teneinde de verspreide agrarische steunregelingen te bundelen werd bij de Staten een Ontwerp-Landsbegroting ingediend tot oprichting van een Landbouwegalisatiefonds. Tevens heeft deze verordening ten doel een wettelijke basis te geven aan bestaande en toekomstige steunregelingen, hetgeen van belang is daar reeds verscheidene jaren bestaande regelingen legaal als het ware in de lucht hingen. Beter dan incidentele regelingen zal dit fonds een constructieve agrarische politiek kunnen uitstippelen.

Ter stimulering van het binnenlands gebruik van zowel agrarische als industriële produkten werd door het Ministerie van Economische Zaken, de Kamer van Koophandel en Fabrieken, de Vereniging Surinaams Bedrijfsleven en de Stichting Sociaal-Economisch Onderzoek opgericht de Stichting Surinaams Fabrikaat. De akte van oprichting van deze stichting, die eenzelfde doel heeft als gelijksoortige organisaties in het buitenland, werd kort na Nieuwjaar met enig openbaar ceremonieel verleden.

De bevordering van de produktiviteit bij de kleine nijverheid werd uitgebreid door het voor de eerste maal houden van Industriedagen op dezelfde voet zoals dit in Nederland geschiedt. Het Produktiviteitscentrum van het Ministerie van Economische Zaken organiseerde deze manifes-

tatie op 1, 2 en 3 november. Inmiddels werd dit Produktiviteitscentrum organisatorisch overgebracht naar de Stichting Industrie Ontwikkeling Suriname.

De plannen tot verbetering van de haven van Paramaribo beginnen vastere vorm te krijgen zodat, mits de financiering in orde komt, verwacht kan worden dat in de loop van 1962 met de werkzaamheden een aanvang zal worden gemaakt. Een belangrijke stap ter verbetering van het verkeer te water werd reeds gedaan met het gereedkomen van de doorsteek van het Saramaccakanaal, dat thans ten zuiden van de stad in de Surinamerivier uitkomt. De sluis aldaar werd op 14 december feestelijk in gebruik genomen. Sedertdien is er echter een debat gaande tussen de gebruikers en de overheid in verband met de bestaande plannen tot het heffen van sluisgelden. Sluis- en tolgelden zijn namelijk tot heden onbekende verschijnselen in Suriname en een nieuwe kostprijsverhogende belasting wordt nu eenmaal nergens door het bedrijfsleven gewaardeerd.

Begin december werd de uitgifte aangekondigd van de „Woningbouwlening Suriname 1962/1”. Blijkens de Toelichting van de Minister van Financiën is dit een bijzondere obligatielening ten behoeve van de volkswoningbouw. De achtergrond van deze lening is het feit dat er een groot tekort aan volkswoningen is, terwijl financiering van nieuwbouw daarvan volgens de moderne gedachtengang niet behoort tot de doelstellingen van technische en financiële hulp aan onderontwikkelde gebieden. Dus met andere woorden niet tot het Tienjarenplan.

Hoewel Suriname in het geheel niet heeft geleden van oorlogsgeweld heeft het wel degelijk een woningprobleem. Of beter gezegd, de stad Paramaribo heeft een woningprobleem. De snelle natuurlijke bevolkingsaanwas en de urbanisatie deden Paramaribo van 1940 tot 1960 uitgroeien van een stadje van 40.000 inwoners tot een werkelijke hoofdstad die met aangebouwde terreinen in het district Suriname ongeveer 140.000 inwoners telt. Gedurende die periode was het bouwbedrijf, bestaande uit zowel lokale als Nederlandse ondernemingen, zeer actief. De buitenwijken groeiden zeer snel en beslaan thans reeds een veel grotere oppervlakte dan de oude binnenstad binnen haar bebouwingsgrens van 1940. Echter, met de bedrijvigheid gingen ook de bouwkosten omhoog zodat al spoedig alleen het bouwen van woningen voor de middenstand en de beter gesitueerden rendabel bleek te zijn. Daartegenover konden overheidssubsidies voor volkswoningbouw uit ontwikkelingsschema's niet gehandhaafd blijven.

Het resultaat is thans, dat dure woningen (huurwaarde boven Sf. 1.500 per jaar) redelijk te krijgen zijn, middenstandswoningen (tussen Sf. 400 en Sf. 1.500) zeer moeilijk en volkswoningen (daar beneden) in het geheel niet. Dit geldt voor de huurmarkt. Huizen kopen kan men te kust en te keur beneden de bouwprijs. Dit is het gevolg van het feit, dat gedurende de afgelopen jaren vele particulieren huizen lieten bouwen welke achteraf bleken boven hun financiële draagkracht te liggen. Deze „miscalculaties” hebben verscheidene oorzaken: te optimistische verwachtingen aangaande het toekomstige inkomen, te gemakkelijke hypotheekvoorwaarden, onderschatting van de

onderhoudskosten en als achtergrond van alles: een duidelijke manifestatie van het demonstratie-effect. Daar iedereen die wat geld had zelf bouwde of liet bouwen en bovenmatig zware hypotheeken nam is er thans vrijwel niemand die over de contanten beschikt om gebruik te kunnen maken van de gunstige aanbiedingen.

In en om de stad wachten thans vele honderden gezinnen op een huurwoning. Op het platteland wordt echter door de hoofdzakelijk Hindostaanse landbouwers veel gebouwd en heerst er allerminst woningnood. Het merendeel dezer woningen kan worden aangemerkt als volkswoningen. Op dit punt kan derhalve beslist niet worden gesproken van een beter woonklimaat in de stad dan op het platteland. Wanneer thans te Paramaribo of omgeving nieuwe volkswoningen zullen worden gebouwd zal dit betekenen dat hetzij de huurprijs daarvan aanmerkelijk hoger zal worden dan die van de bestaande volkswoningen, hetzij een bouwsubsidie wordt verstrekt die verhuur op de thans bestaande voorwaarden commercieel mogelijk maakt. Deze laatste mogelijkheid zou de meest wenselijke zijn ten aanzien van het loonpeil, doch gezien de afwezigheid van middelen voor een dergelijke subsidie en bovendien de aanwezigheid van voldoende koopkrachtige vraag naar huurhuizen van omstreeks Sf. 40 per maand zullen de nieuwe volkswoningen wel in deze categorie komen, hetgeen een dubbele huurprijs betekent ten opzichte van de „oude” volkswoningen.

De Centrale Bank gaf over het gehele jaar genomen in haar weekbalansen een beeld van een zekere stagnatie in de economische ontwikkeling. De laatste in het kalenderjaar verschenen weekbalansen zien er als volgt uit:

	27-12-1960	23-12-1961
	(in Sf. 1.000)	
Debet:		
Goud	23.005	23.026
Buitenlandse valuta	10.035	7.170
R.-C. van derden	440	418
R.-C. van den Lande	—	487
Beleggingen	1.596	1.962
Diversen	944	960
Credit:		
Bankbiljetten in omloop	22.008	22.661
R.-C. van den Lande	92	—
Overige binnenlandse R.-C. saldi	4.291	3.484
Kapitaal + reserves	6.050	6.050
Buitenlandse R.-C. saldi	127	111
Diversen	3.452	1.717
Balans totaal	36.020	34.023

Hoewel de gegevens van de particuliere banken nog ontbreken kan worden geconstateerd, dat deze cijfers zeker niet het beeld geven van een inflatoire ontwikkeling, welke volgens sommigen in Suriname zou bestaan. De externe positie is er echter niet beter op geworden.

De eerder geconstateerde ontsparing bij de Postspaarbank ging voort:

	jan. t/m okt.	
	1960	1961
	(in Sf. 1.000)	
Inlagen	4.221	4.200
Terugbetalingen	3.847	4.445
Saldo	+ 374	—245

(I. M.)

Naast het Algemeen Bureau voor de Statistiek verzorgen enkele Ministeries thans hun eigen statistieken. Genoemd kunnen worden die van het Bureau voor Openbare Gezondheidszorg en van het Ministerie van Landbouw, Veeveelt en Visserij. Dit Ministerie heeft zijn uitgave „Landbouwcijfers” uitgebreid met de publikatie van gewogen indexcijfers van de prijzen op de Centrale Markt, hetgeen een welkome aanvulling vormt op de bestaande indexcijfers van de prijzen van het levensonderhoud van het A.B.S., waartegen vooral op grond van de wijze van weging reeds verschillende bezwaren werden geuit. De weging van de statistiek van L.V.V. geschiedt op grond van de werkelijk voortgebrachte hoeveelheden verminderd met de geëxporteerde hoeveelheden, gewaardeerd tegen binnenlandse prijzen. Met als basis de gemiddelde prijzen in de jaren 1954/57 worden de volgende indexcijfers verkregen:

	1958	1959	1960	1961	(wegingscijfer)
Granen	109	113	93	100	443
Aardvruchten	107	77	115	134	26
Peulvruchten	115	97	131	155	23
Groenten	96	95	116	131	45
Vruchten	85	82	91	107	98
Ov. landbouwprodukten	93	109	98	91	63
Veeveeltprodukten	104	111	110	112	302
Totaalindex	103	107	101	108	

De gebruikelijke Nieuwjaarsprognoses legden vrijwel alle de nadruk op de onzekere economische situatie in binnen- en buitenland en getuigden van een gematigd optimisme voor 1962.

Paramaribo, januari 1962.

G. C. A. MULDER, B.Sc., Ps.D.

GEMEENTE 'S-GRAVENHAGE

Bij de Dienst van de Wederopbouw en de Stadsontwikkeling is op korte termijn de vacature te vervullen van

HOOFD VAN DE AFDELING ONDERZOEK EN PLANNING

Aanstelling geschiedt, afhankelijk van bekwaamheid en-ervaring, in de rang van hoofdplanoloog A of B.

Salarisgrenzen resp. van
f 1003,— f 1280,— en f 1077,— f 1410,—
per maand (excl. huurcompensatie).

Salarisherziening is in voorbereiding.

Vakantietoelage: 4 % van het jaarsalaris.

Vereisten: academische vorming, bij voorkeur in economische of sociaal-geografische richting en ruime, veelzijdige ervaring in het stedenbouwkundig onderzoek.

★

Uitvoerige, eigenhandig geschreven sollicitaties met opgave van volledige personalia, referenties en event. publicaties-binnen 14 dagen na verschijning van dit blad onder no. H 57 te zenden aan de Directeur van het Gemeentelijk Bureau voor Personeelsvoorziening, Burg. de Monchhyplein 10 te 's-Gravenhage.

BOEKBESPREKING

Dr. F. J. W. van Vroenhoven: *Samenwerking in het midden- en kleinbedrijf*. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1961, 176 blz., f. 10.

Dr. Van Vroenhoven promoveerde medio 1961 op de inhoud van deze studie aan de Katholieke Economische Hogeschool te Tilburg tot doctor in de economische wetenschappen. Na een korte inleiding en probleemstelling (I), waarin met name het vraagstuk der zelfstandigheid van de middenstandsondernemer in het middelpunt wordt geplaatst, behandelt de schrijver achtereenvolgens: II. Het midden- en kleinbedrijf in de samenleving; III. De concentratie in het midden- en kleinbedrijf (inkoopcombinatie, vrijwillig filiaalbedrijf, kartelvorming, fusies); IV. De overheid en het midden- en kleinbedrijf.

Alvorens tot een nadere kritische behandeling van bepaalde gedeelten uit Van Vroenhovens studie over te gaan, moge bij voorbaat worden opgemerkt, dat het o.i. goed is gezien om van deze dissertatie een handelsuitgave te doen verschijnen. Onder de economische vraagstukken van onze tijd neemt het probleem van de machts- en groepsvorming een belangrijke plaats in. Dit probleem heeft ook de middenstand niet onberoerd gelaten en heeft juist op dit terrein door de eigen geaardheid van betrokkenen zijn typische spanningen veroorzaakt. Van Vroenhovens boek kan mitsdien zonder meer actueel worden genoemd. Een tweede kenmerk, dat de waarde van deze studie verhoogt is de weldadig aandoende (wetenschappelijke) nuchterheid, waarmede het probleem wordt gesteld en uitgewerkt. Zuiver economisch gezien is de ondernemer in het midden- en kleinbedrijf een ondernemer als iedere andere ondernemer; zijn positie in het maatschappelijk leven dient te berusten op de vervulling van (een) reële economische functie(s). „Het spreekt immers vanzelf, dat het midden- en kleinbedrijf, waar het bestaat, steeds zal moeten beantwoorden aan de eis van interne doelmatigheid. Het baseren van het bestaansrecht van het midden- en kleinbedrijf op de typische band tussen persoon en bedrijf is op zichzelf niet voldoende” (blz. 41). „Overheidsmaatregelen dienen niet verder te gaan dan het bevorderen van de economische weerbaarheid der (kleine) ondernemers en het optreden tegen machtsconcentraties die er naar streven zonder de mogelijkheden te openen tot een meer rationele voortbrenging, zeggenschap in het economisch leven te verkrijgen” (blz. 42).

Hoofdstuk III (De concentratiebeweging) vormt de kern van deze publikatie en omvat ruim 80 blz. druks. Onder samenwerking verstaat Van Vroenhoven „elke overeenkomst tussen ondernemers die strekt tot het gezamenlijk (doen) verrichten van één of meer ondernemersfuncties (technische, commerciële, administratieve, sociale, financiële en beheersfunctie), waarbij de bedoeling voorzigt, aan de overeenkomst een min of meer duurzaam karakter te geven”. Het gezamenlijk streven is enerzijds gericht op het verkrijgen van een redelijke opbrengst voor produkt of verleende dienst en beoogt anderzijds het drukken van het kostenpeil door rationalisatie. Van de omstandigheden, die de samenwerking begunstigen, noemt Van Vroenhoven onder meer de depressie der jaren dertig, de Vestigingswetten 1937 en 1954, de werkzaamheden van het Economisch Instituut voor de Middenstand, de Organisatie Woltersom en de kartelvorming in de industrie.

Het wil ons voorkomen, dat Van Vroenhoven bij deze opsomming één van de voornaamste oorzaken van de drang tot samenwerking over het hoofd heeft gezien, en wel de prijsbeheersing gedurende de tweede wereldoorlog en volgende jaren.

In par. 4 van hoofdstuk III geeft de schrijver een uitvoerige beschrijving van de verschillende vormen van samenwerking; met name van de inkoopcombinatie, het vrijwillig filiaalbedrijf en de kartelvormen. Aan de fusie, die vooral in het bakkerijbedrijf van grote betekenis werd, schenkt hij helaas minder aandacht dan zij o.i. in het kader van deze studie verdient. De lezing van deze paragraaf heeft ons trouwens in het algemeen wel wat teleurgesteld. Gaarne zouden wij een meer gedetailleerde bedrijfs-economische benadering van de vraagstukken hebben gezien. Zo zouden er bijv. meer cijfers te vermelden zijn geweest, die de rationaliserende werking van het V.F.B. aantonen. Aandacht had voorts geschonken kunnen worden aan de merkwaardige omstandigheid, dat verschillende, door het V.F.B. sterk geworden detaillisten, deze organisaties verlaten om hun weg alleen te vervolgen. Bij de beschrijving van de kartelvormen, die kort en juist getypeerd worden, zou o.i. wat meer, aan Nederlandse verhoudingen ontleend, illustratiemateriaal, de praktische bruikbaarheid van deze studie hebben verhoogd.

Interessant zijn Van Vroenhovens beschouwingen over de vraag, in hoeverre het overdragen van gehele of gedeeltelijke ondernemersfuncties aan het samenwerkingsorgaan de zelfstandigheid van de (kleine) ondernemer aantast. Schrijver is van mening, dat tegenover het voordeel van de verhoogde rentabiliteit het nadeel staat van een zeker verlies van zelfstandigheid. Voordelen en nadelen liggen echter niet op hetzelfde niveau zodat het tegen elkaar afwegen ondoenlijk is. Terecht vestigt Van Vroenhoven er de aandacht op, dat dit verlies van zelfstandigheid niet al te tragisch hoeft te worden opgevat. Het is immers een kwestie van „to be or not to be”. Wellicht zou Van Vroenhoven zijn betoog op dit punt nog hebben kunnen versterken door erop te wijzen, dat de ondernemersfuncties niet voor alle tijden en omstandigheden dezelfde zijn. Hetgeen onder bepaalde omstandigheden verlies van zelfstandigheid schijnt, kan zonder meer een gevolg zijn van het tenietgaan van een functie. Ook zonder samenwerking zou het verlies zich dan hebben geopenbaard. Bovendien kan de betekenis van één of meer resterende functies zo toenemen, dat de totale verantwoordelijkheid groter wordt.

Op blz. 171 trof ons tenslotte de volgende opmerking: „In het licht van de voortschrijdende emancipatie van de werknemers is het opmerkelijk, dat de geneigtheid, zich als zelfstandig ondernemer te vestigen, afneemt”. In haar algemeenheid schijnt ons deze uitspraak niet juist. In bepaalde sectoren valt namelijk een verhoogde toestroming van werknemers tot de kringen der zelfstandige ondernemers te constateren. Wij noemen in dit verband slechts de sectoren van het beroepsgoederenvervoer, van het loonbedrijf in de landbouw en van de aannemerij van grondwerk.

Ons oordeel over de studie van Van Vroenhoven samenvattend, willen wij met nadruk constateren, dat de schrijver met deze studie een uitmuntend werk heeft verricht, waarvan wij de bestudering van harte aanbevelen aan hen, die zich met het probleem van de groeiende middenstands-onderneming bezig houden.

Bussum.

Prof. Dr. F. L. VAN MUISWINKEL.

Een snelle tijd vereist snel-kopie

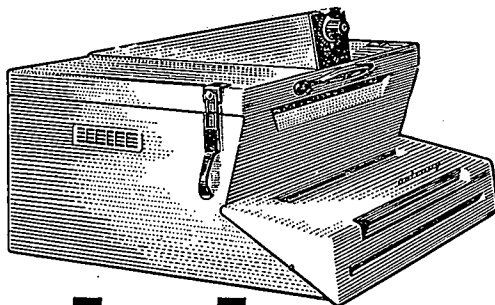

Geen urenlang nauwgezet overtypen van Uw stukken, dus ook geen mislagen, geen gevlekte of vaak onleesbare duplo's, triplo's enz. en evenmin tijdnoed! Maar wel werkbesparing, snelheid en efficiëntie!

Het DALCOPY-apparaat maakt directe kopieën in onbeperkte aantallen van al Uw waardepapieren (ook van foto's). Ongeacht inktsoort, kleur of vergeling vervaardigt U haarscherpe kopieën, die tevens een zakelijke indruk maken! Hierbij wordt slechts één soort DALCOPY-papier gebruikt.

Eenvoudige bediening. Werkt in daglicht. Geen installatiekosten - wel volledige service. Een „kantoormeubel” dat past bij elk interieur.

dalcoppy

NEDERLANDSCHE FOTOGRAFISCHE INDUSTRIE N.V. SOESTDUINEN
TELEFOON (02955) 2600-4951

Geldmarkt.

Nadat in mei/juni 1960 tussen enerzijds handelsbanken en landbouwkredietbanken en anderzijds De Nederlandsche Bank overeenstemming was bereikt betreffende de norm van een monetair toelaatbare uitbreiding van de kredietverlening en de sanctie, die bij overschrijding van de norm zou worden toegepast, trad de regeling eerst in de zomer van 1961 in werking. Voor het eerst over augustus en daarna, aan het einde van elke maand, werd vastgesteld of de kredietverlening aan de private binnenlandse sector niet te ver was voortgeschreden. Ofschoon de banken is toegestaan de groei van de kredieten op tweeërlei wijze te meten, wordt in de praktijk als uitgangspunt het gemiddelde bedrag der kredieten over de laatste drie maanden van 1960 genomen. In totaal mocht gedurende geheel 1961 het kredietbedrag met niet meer dan 15 pCt. van dit gemiddelde toenemen. Dit is het afgelopen jaar ook niet gebeurd. Dit bracht mede dat partijen zich hebben beraden over de voortzetting van de regeling. Het resultaat van het overleg is geweest, dat de regeling voor de eerste vier maanden van 1962 is gecontinueerd, echter met dien verstande, dat de maandelijks toelaatbare toeneming van het kredietbedrag tot $\frac{1}{2}$ pCt. is beperkt. In de afgelopen week heeft De Nederlandsche Bank bekend gemaakt, dat in januari de norm werd overschreden. Dit brengt voor de banken, die niet binnen de perken zijn gebleven, mede dat zij 15 maart boven hetgeen zij reeds op grond van de kasreserveregeling verplicht zijn aan te houden nog een renteloos deposito ter grootte van de overschrijding bij De Nederlandsche Bank moeten storten.

Nu de „reservcapaciteit”, die in de regeling was ingebouwd, beperkt is tot de $\frac{1}{2}$ pCt, stijging per maand, zullen de bankkredieten onder druk komen te staan. Tevens heeft de sanctie meer in het algemeen een verkrappend effect op de geldmarkt op dezelfde wijze als sedert 1954 door verhoging van de verplichte kasreserve wordt uitgeoefend.

De kredietcontrole vormt een onderdeel van de huidige overheidspolitiek, die met de draineringslening van de staat en de verscherpte loonpolitiek, waardoor ook de

DE MARINE ACCOUNTANTSDIENST

vraagt ter standplaats 's-GRAVENHAGE:

ADJUNCT-ACCOUNTANTS

Vereiste opleiding: S.P.D. of akte M.O. Handelswetenschappen A of M.O. Boekhouden, dan wel het gelijkwaardig te achten gedeelte der accountantsstudie.

Salariëring afhankelijk van opleiding en ervaring. Eigenhandig geschr. soll. onder no. 6895/7188 (in linker bovenhoek van env. en brief) aan het bureau Personeelsvoorziening v.d. Rijksoverheid, Pr. Mauritslaan 1, Den Haag.

banken worden getroffen, duidelijk een sterk deflatoir karakter draagt.

Kapitaalmarkt.

De emissiemarkt doet de laatste weken weer meer van zich spreken. De staatslening 1962, de emissie van f. 7 mln. aandelen Heineken's Bierbrouwerij Maatschappij, de emissie tevens introductie ter beurze van f. 7 mln. aandelen Heineken's Belegging- en Beheermaatschappij en in de

HET LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT

vraagt

1. Wegens uitbreiding van de afdeling Algemeen Economisch Onderzoek

a. DRIE ACADEMISCH GEVORMDE ECONOMEN

(bij voorkeur met kennis van de landbouw)

of

LANDBOUWKUNDIGE INGENIEURS

(studierichting Landhuishoudkunde)

die belast zullen worden met het onderzoek van Algemeen Agrarisch-economische problemen. Wiskundige belangstelling strekt tot aanbeveling.

b. VIER MIDDELBARE KRACHTEN

ter assistentie van de wetenschappelijke staf. Vereist: landbouwkundige en economische kennis (diploma M.O. economie of econ. kandidaat).

2. Voor de afdeling Bedrijfseconomisch Onderzoek Landbouw

a. EEN ACADEMISCH GEVORMDE ECONOOM

(bij voorkeur met kennis van de landbouw)

of

EEN LANDBOUWKUNDIG INGENIEUR

die belast zal worden met de uitvoering van bedrijfsvergelijkende onderzoeken en de ontwikkeling van de daarop gerichte methodes van onderzoek.

b. EEN ACADEMISCH GEVORMDE ECONOOM

(bij voorkeur met kennis van de landbouw)

of

EEN LANDBOUWKUNDIG INGENIEUR

die belast zal worden met het bedrijfseconomisch onderzoek op akkerbouwbedrijven.

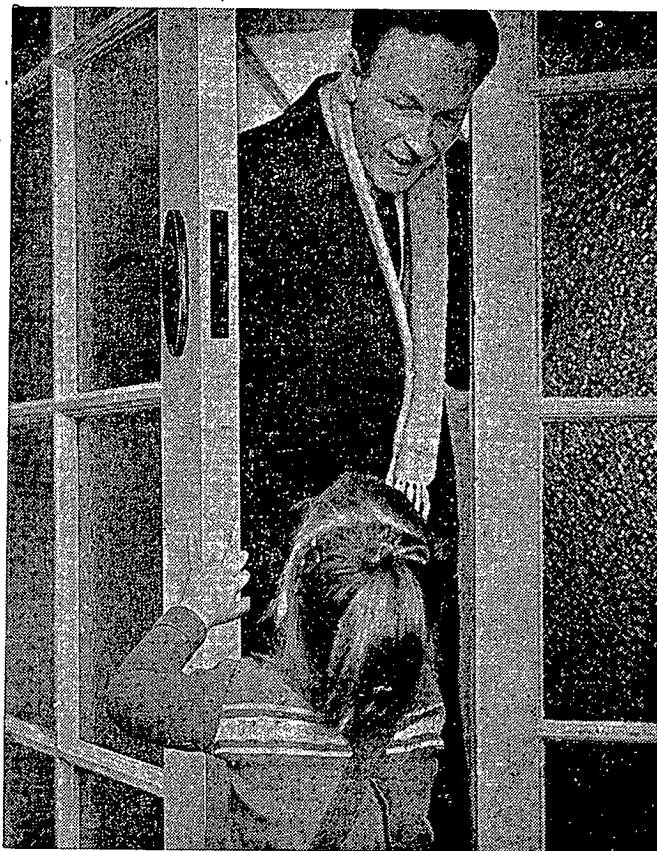
Salarisgrenzen: voor de functies vermeld onder 1a, 2a en 2b f 727,— tot f 1145,— eventueel f 1312,— per maand (exclusief een te verwachten algemene salarisverhoging van minimaal 5 pCt.); voor de functies vermeld onder 1b f 498,— tot f 776,— eventueel f 887,— per maand (exclusief een te verwachten algemene salarisverhoging van minimaal 5 pCt.).

Brieven met volledige inlichtingen en vermelding van de functie waarnaar wordt gesolliciteerd, naar Conradkade 175, Den Haag.

Hij heeft het voor elkaar!

Paps heeft een nieuwe baan. Hij werpt zich vol energie op zijn nieuwe taak en vertrouwt hierbij uiteraard op zijn voortreffelijke gezondheid. Maar zal deze zo blijven?

Eén ding weet hij zeker:

⊕

**"Wat een ander overkomt,
kan ook mij overkomen."**

Dus sluit hij een levensverzekering af. Een goede, die tevens zijn werkkraft verzekert!

"VITA" Levensverzekering-

Maatschappij te Zürich

Kantoor voor Nederland:

's-Gravenhage

Alexanderstraat 21

tel. (070) 18 47 60*

Alleen de VITA - polis

biedt naast de normale garanties van iedere levensverzekering

**in geval van arbeidsongeschiktheid
door ziekte of ongeval:**

- **indien algeheel, doch kortdurend**
(wachtijd 60 dagen) EXTRA RENTE-UITKERING van 12% per jaar van het verzekerde kapitaal (d.i. 1% per maand).
- **indien algeheel en waarschijnlijk blijvend**
(géén wachtijd) EXTRA INVALIDITEITSUITKERING tot maximaal 100% van het verzekerde kapitaal.
- **premiërijstelling** naar graad en duur van de arbeidsongeschiktheid, dus ook in geval van tijdelijke en/of gedeeltelijke invaliditeit.

Bovendien:

- WINSTAANDEEL
- WEDUWE-ERFRENTE 10%
- DUBBELE UITKERING bij DOOD door ONGEVAL

RAADPLEEG UW ASSURANTIEMAN!

afgelopen week de aankondiging van de uitgifte van 4½ pCt. converteerbare obligaties tot een bedrag van f. 70,3 mln. door de A.K.U. vormen alle belangrijke gebeurtenissen.

Daarnaast circuleren geregeld geruchten over omvangrijke ondershandse leningsoperaties van zowel het bedrijfsleven als overheidsbedrijven. Gebrek aan kwantitatief materiaal verhindert, dat men een antwoord kan krijgen op de vraag of het beroep op de kapitaalmarkt bezig is te groeien. In de huidige conjunctuursituatie zou dit namelijk zeer begrijpelijk zijn omdat de winstfinanciering een veel minder grote rol kan spelen.

Het thans bij het Parlement in behandeling zijnde ontwerp van wet inzake fiscale faciliteiten bij bezitsvorming met betrekking tot effecten heeft van de zijde van de werkgeversbonden kritiek uitgelokt. Men verzet zich tegen het voorgestelde systeem, waarvan slechts beleggingsmaatschappijen voor kleine spaarders zullen gaan profiteren en die dus t.o.v. de thans werkzame beleggingsfondsen discriminerend werken.

Een groot utiliteitsbedrijf in het Westen des lands vraagt voor spoedige indiensttreding een

TOPFUNCTIONARIS

Zijn taak omvat onder meer financiële, comptabele en bedrijfseconomische aangelegenheden. Gezocht wordt een deskundige, die op dit terrein reeds een leidinggevende functie heeft bekleed en in staat is vlot analyses, rapporten en prognoses op te stellen.

Accountantsdiploma (NIVA of VAGA) vereist.

Leeftijd bij voorkeur niet ouder dan 45 jaar. SALARIS NAAR BEKWAAMHEID EN ERVARING, LIGGENDE TUSSEN CA. f 15.000,— EN f 20.000,— PER JAAR.

Sollicitanten zullen eventueel voor een psychologisch onderzoek worden uitgenodigd.

Eigenhandig geschreven sollicitatie met uitvoerige inlichtingen, onder bijvoeging van een recente pasfoto, binnen één maand te richten aan dit blad onder nr. E.-S.B. 5-1, postbus 42, Schiedam.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	27 dec. 1961	H. & L. 1952	23 febr. 1962	2 maart 1962
Algemeen	410	429 — 399	427	430
Intern. concerns	566	591 — 545	585	594
Industrie	366	396 — 361	391	392
Scheepvaart	184	186 — 181	185	182
Banken	253	265 — 247	262	257
Handel enz.	160	171 — 159	170	170

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen.

Kon. Petroleum	f. 126,70	f. 135,50	f. 143,20
Philips G.B.	984½	1.009	1.039
Unilever	f. 189,70	f. 186,20	f. 187,80
Robeco	f. 252,50	f. 254,50	f. 255
Hoogovens, n.r.c.	776	833	829
A.K.U.	404¾	421¼	407
Kon. Zout - Ketjen, n.r.c.	1.070	1.080	1.098
Zwanenberg-Organon	1.024	1.085	1.070
Interunie	f. 228	f. 231	f. 251,50
Amsterd. Bank	396	405	400¼

New York.

Dow Jones Industrials	731	710	711
-----------------------------	-----	-----	-----

Rentestand.

Langl. staatsobl. a)	4,12	4,02	4,03
Aand.: internationalen a)	2,83 b)	2,79	
lokalen a)	3,55 b)	3,30	
Disconto driemaands schatkist- papier	1¾	1	1¼-1½

a) Bron: Veertiendaags beursoverzicht Amsterdamsche Bank.

b) 19 december.

C. D. JONGMAN.

Bij de afdeling Onderzoek van de Rijksdienst voor het Nationale Plan worden gevraagd

wetenschappelijke medewerkers

Geplaatst kunnen worden:

- een academicus met economische opleiding.
- een landbouwkundig ingenieur met studierichting (hoofd- of keuzevak) agrarische sociologie.

Enige ervaring in het planologisch onderzoek strekt tot aanbeveling. Salaris naar gelang van leeftijd en ervaring volgens het rangstelsel adjunct-planoloog/planoloog/planoloog 1e klasse (f. 545,— - f. 1.117,— p.m. excl. huur-comp. en vakantie-uitkering.).

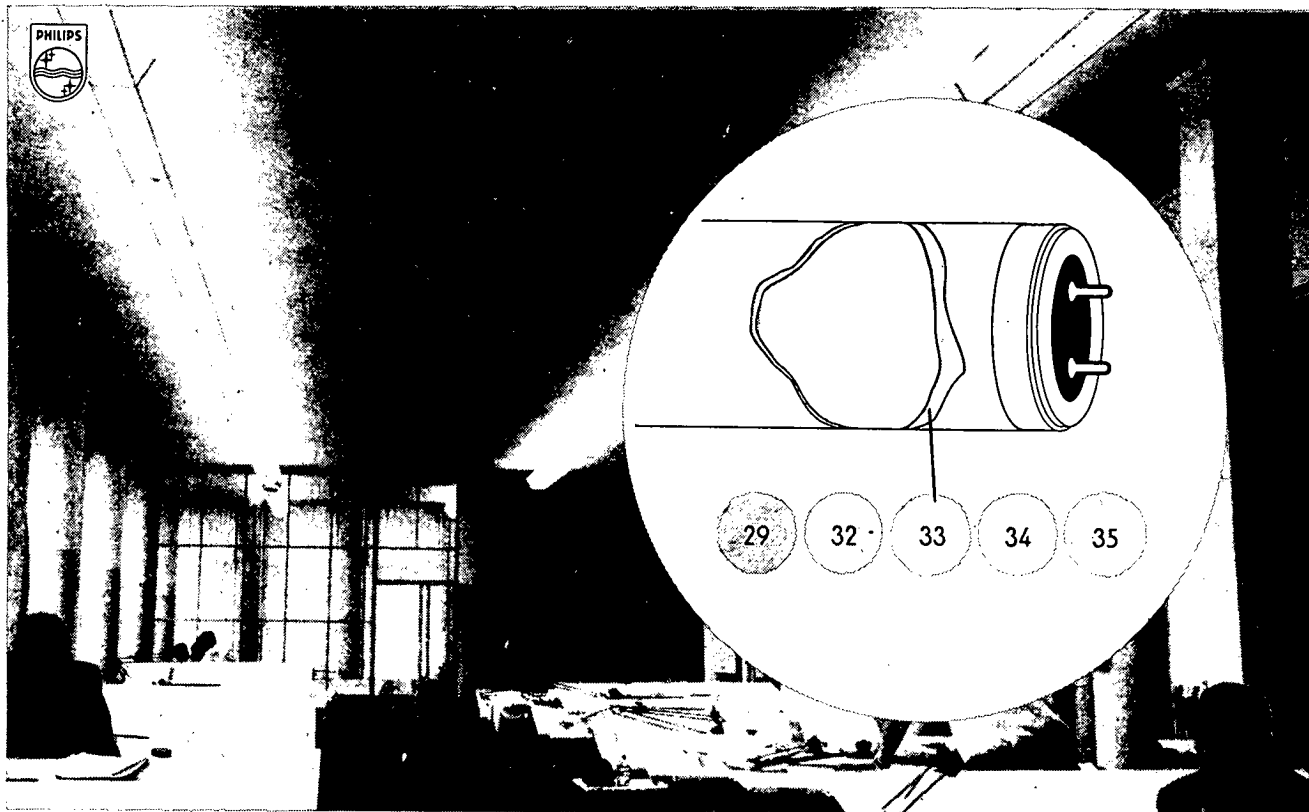
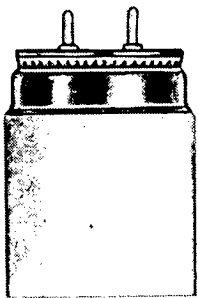
Eigenhandig geschreven sollicitaties onder nr. 2-291/7188 (in linkerbovenhoek brief en env.) aan het Bureau Personeelsvoorziening van de Rijksoverheid, Prins Mauritslaan 1, Den Haag.

ADVIEZEN op het gebied van de MARKETING

MARKTONDERZOEK
VERKOOPPLANNING
VERKOOPTAKTIEK
REKLAMEBELEID

R. H. HAENTJENS
marketing consultant

Heliotrooplaan 258 - Den Haag - Telefoon (017) 37 16 84

5

Voor elke omgeving de juiste lichtkleur...

Voor elke omgeving de juiste kleur. Philips 'TL' fluorescentielampen zijn verkrijgbaar in 5 lichtkleuren. Voor elke speciale toepassing is er steeds de geëigende kleur en het gewenste type. Philips 'TL' fluorescentielampen geven een zeer hoge lichtstroom en hebben een lange, constante levensduur. Er zijn Philips 'TL'-buizen voor wissel- en gelijkstroom. Voor ruimten met grote vervuilingfactoren lenen zich vooral de typen 'TL'F en 'TL'M. Nadere inlichtingen worden gaarne verstrekt door Philips Nederland n.v. - Eindhoven.

PHILIPS VOOR LICHT

GLOEILAMPEN - 'TL' FLUORESCENTIELAMPEN - ARMATUREN - NEON

Op ons hoofdkantoor te Amsterdam vacceert in de staf van de verkoopleiding de functie van

deskundige

op het gebied van de organisatie

Deze functionaris zal speciaal belast worden met de ontwikkelings-projecten op het gebied van:

- de verkooporganisatie
- de verkoopmethoden
en
- de efficiency in het verkoop-apparaat.

Met het oog op de veelzijdigheid in de projectie lijkt ons dit een interessante functie voor iemand met een praktische instelling en bijzondere belangstelling voor **commerciële problematiek.**

Voor deze functie komen alleen zij in aanmerking, die door kennis en ervaring over de mogelijkheden beschikken om de aanpak van projecten zelfstandig te ontwikkelen.

Moderne inzichten en opvattingen op het gebied van de menselijke verhoudingen zijn hierbij onontbeerlijk.

Uw schriftelijke sollicitatie met vermelding van leeftijd, opleiding en ervaring en voorzien van een recente pasfoto kunt U richten aan de afdeling Personeelszaken der N.V. HEMA, Ruysdaelstr. 49, Amsterdam-Z.

HEMA

Wat betekent

executele

door de
Kas-Associatie

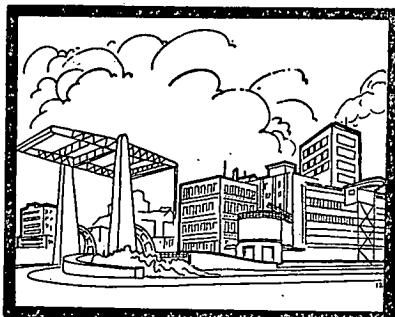
Aanwijzing van de Kas-Associatie als executeur-testamentair verzekert een boedelbehandeling in absolute onpartijdigheid (in samenwerking met uw notaris) door een instelling, ervaren in vermogensbeheer en beschikkende over deskundigen op het gebied van erfrecht.

KAS-ASSOCIATIE

spuistraat 172 amsterdam

**Koninklijke
Nederlandsche Gist-
en Spiritusfabriek N.V.
Delft**

Bij het Delftse bedrijf van onze onderneming kan in dienst treden een

ARCHIVARIS

wiens taak zal gaan omvatten:

- het beheer van het directie-archief;
- de coördinatie van de gedecentraliseerde archieven;
- en de centrale postbehandeling.

De nieuwe funktionaris zal door een gespecialiseerde opleiding en ruime ervaring als archivaris alsmede door het niveau van zijn persoonlijkheid in staat moeten zijn deze nieuwe vertrouwenspositie in de onderneming geheel zelfstandig op te bouwen en in te nemen.

Belangstellenden, die tussen 30 en 45 jaar oud zijn, nodigen wij uit zich schriftelijk in verbinding te stellen met onze afdeling Personeelszaken, Wateringseweg 1 te Delft.

Wij verzoeken in de brief ons kenmerk 126/AE te vermelden.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart
Prof. J. Zijlstra.

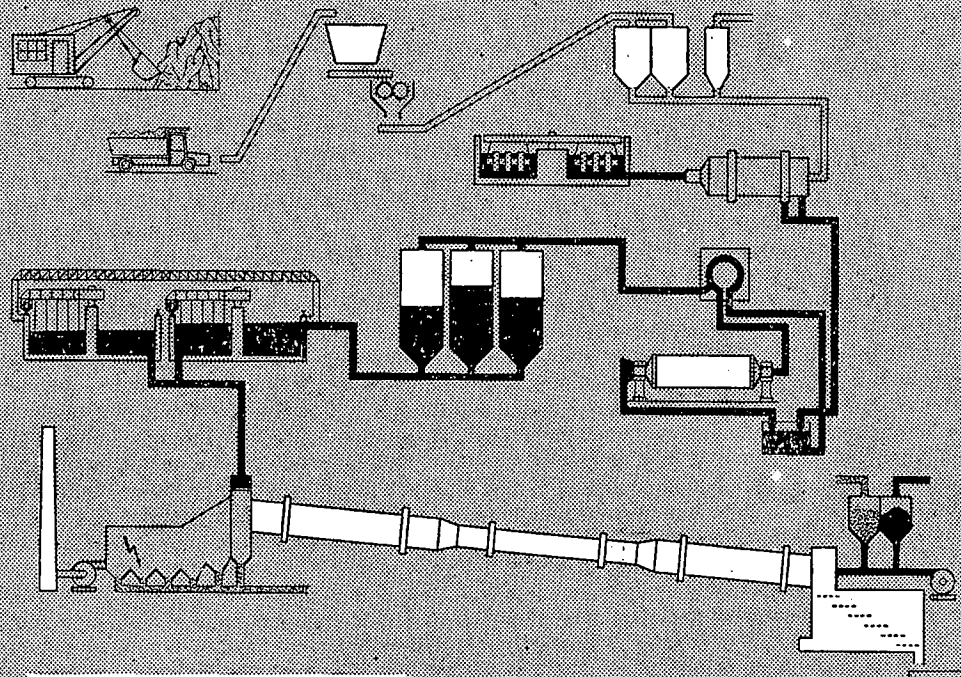
*

Abonnementsprijs f 22,50;
fr. p. post f 23,60; voor stu-
denten f 19,—; fr. per post
f 20,10.

*

Abonnementen worden aan-
genomen door de boekhandel
en door uitgevers

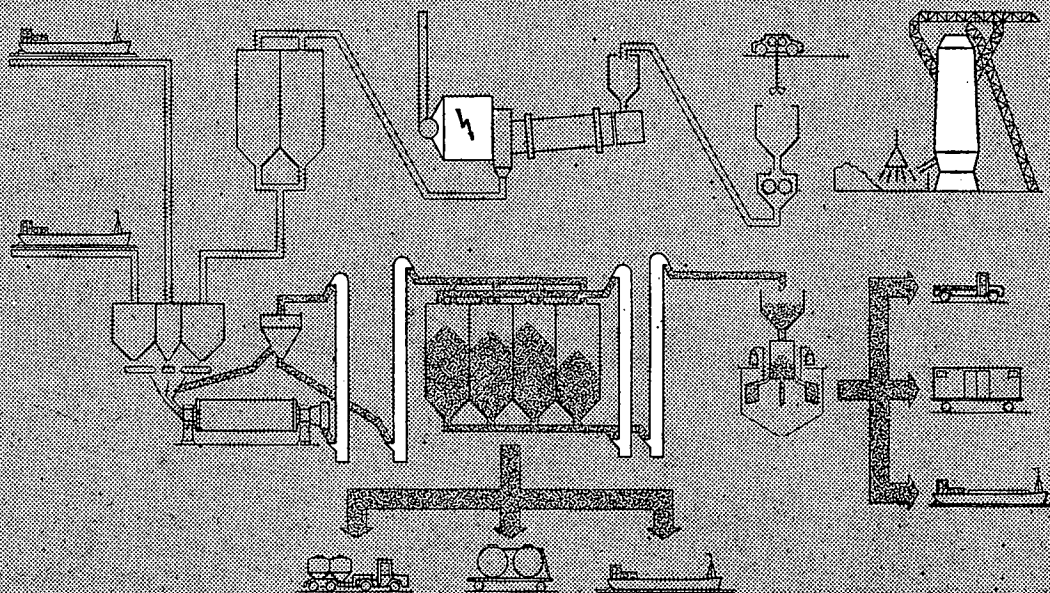
DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM

vervaardiging portlandcementklinker

welkom op de jaarbeurs

12 maart t/m 20 maart

vervaardiging hoogovencement

bij de Nederlandse Cement-Industrie, op stand 7052
in de Bernhardhal (Croeselaan), tel. 0 30 - 2 36 55

Hier vindt u veel interessante dingen waaronder een
mooi, verlicht schema dat op overzichtelijke wijze de
fabricage van het voortreffelijke Nederlandse portland-
en hoogovencement aangeeft. Welkom!

VERKOOPASSOCIATIE ENCI-CEMIJ N.V. - HERENGRACHT 507 - AMSTERDAM - TEL. 3 85 31 - (5 lijnen)